

Pedagogische Wetenschappen

**Faculteit der Maatschappij-
en Gedragwetenschappen
Universiteit van Amsterdam**

Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)
Catharijnesingel 56
Postbus 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: 030 230 3100
Fax: 030 230 3129
E-mail: info@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q314

© 2012 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

Inhoudsopgave

Rapport over de bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam	5
Administratieve gegevens van de opleiding	5
Administratieve gegevens van de instelling.....	5
Kwantitatieve gegevens over de opleidingen	5
Samenstelling van de commissie	6
Werkwijze van de commissie.....	6
Samenvattend oordeel van de commissie.....	9
Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling.....	12
Bijlagen	31
Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie.....	33
Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader.....	35
Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties	41
Bijlage 4: Overzicht van de programma's.....	45
Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen	49
Bijlage 6: Bezoekprogramma.....	55
Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten.....	57
Bijlage 8: Onafhankelijkheidsverklaringen.....	59

Dit rapport is vastgesteld op 10 juli 2012.

Rapport over de bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO.

Administratieve gegevens van de opleidingen

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen

Naam van de opleiding:	Pedagogische Wetenschappen
CROHO-nummer:	56607
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	n.v.t.
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2013

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Naam van de opleiding:	Pedagogische Wetenschappen
CROHO-nummer:	66607
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	opvoedingsondersteuning; orthopedagogiek; forensische orthopedagogiek
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2013

Het bezoek van de visitatiecommissie Pedagogische Wetenschappen aan de Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen van de Universiteit van Amsterdam vond plaats op 5 april 2012.

Administratieve gegevens van de instelling

Naam van de instelling:	Universiteit van Amsterdam
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	aangevraagd

Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

De vereiste kwantitatieve gegevens over de opleidingen zijn opgenomen in Bijlage 5.

Samenstelling van de commissie

De commissie die de bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam beoordeelde, bestond uit:

- prof.dr. W. Hellinckx (voorzitter), emeritus hoogleraar Orthopedagogiek, Katholieke Universiteit Leuven;
- prof.dr. E.W.A. de Corte (onderwijskundige), emeritus hoogleraar Onderwijspsychologie, Katholieke Universiteit Leuven;
- prof.dr. E.C.D.M. van Lieshout (orthopedagoog voor de beoordeling van de opleidingen aan de Radboud Universiteit Nijmegen, de Rijksuniversiteit Groningen, de Universiteit Leiden, de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Utrecht), emeritus hoogleraar Orthopedagogiek, Vrije Universiteit Amsterdam;
- drs. C.P.M. Zaad (werkvelddeskundige), Chris Zaad Advies, GZ-psycholoog, orthopedagoog-generalist;
- M. Brunt-van Leeuwen (student), masterstudent Onderwijswetenschappen, Open Universiteit.

De commissie werd ondersteund door drs. Daan de Lange, die optrad als secretaris.

De curricula vitae van alle leden van de commissie zijn opgenomen in Bijlage 1.

Werkwijze van de commissie

Voorbereiding

De beoordeling van de bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam valt binnen de clusterbeoordeling Pedagogische Wetenschappen, waarvoor in 2012 in totaal zes universiteiten werden bezocht. Op 29 februari 2012 hield de commissie haar formele startvergadering. Tijdens de startvergadering werd de commissie geïnstrueerd, werd de taakstelling en werkwijze van de commissie besproken en werd het Domeinspecifieke Referentiekader Pedagogische Wetenschappen vastgesteld. Dit Domeinspecifieke Referentiekader is opgenomen in Bijlage 2 van dit rapport.

Coördinator van de clustervisitatie Pedagogische Wetenschappen is mw. dr. B.M. van Balen, medewerker van QANU. Zij is tevens de projectleider van de bezoeken aan de Rijksuniversiteit Groningen, de Universiteit Leiden en de VU Amsterdam. De heer drs. D. de Lange is de projectleider voor de bezoeken aan de Universiteit Utrecht en de Universiteit van Amsterdam. Mw. dr. J. de Groof is de projectleider voor het bezoek aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Samenstelling van de commissie

De commissie voor de clusterbeoordeling Pedagogische Wetenschappen is als volgt samengesteld:

- prof.dr. W. Hellinckx (voorzitter), emeritus professor Orthopedagogiek, Katholieke Universiteit Leuven;
- prof.dr. E.W.A. de Corte (onderwijskundige), emeritus hoogleraar Onderwijspsychologie, Katholieke Universiteit Leuven;

- prof.dr. E.C.D.M. van Lieshout (orthopedagoog voor de beoordeling van de opleidingen aan de Radboud Universiteit Nijmegen, de Rijksuniversiteit Groningen, de Universiteit Leiden, de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Utrecht), emeritus hoogleraar Orthopedagogiek, Vrije Universiteit Amsterdam;
- drs. C.P.M. Zaad (werkvelddeskundige), Chris Zaad Advies, GZ-psycholoog, orthopedagoog;
- M. Brunt-van Leeuwen (student), masterstudent Onderwijswetenschappen, Open Universiteit.

Voor het bezoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam is vanwege belangenconflicten de heer Van Lieshout vervangen door:

- prof.dr. D. van Veen (orthopedagoog), lector Grootstedelijk Onderwijs en Jeugdbeleid, Hogeschool InHolland en bijzonder hoogleraar, Universiteit van Nottingham.

Voorbereiding

De zelfstudies van een universiteit werden na ontvangst door de projectleider gecontroleerd op kwaliteit en compleetheid van informatie. Nadat de zelfstudies in orde waren bevonden, werden deze doorgestuurd aan de commissieleden die deelnamen aan het bezoek. De commissieleden lazen de zelfstudies en formuleerden vragen. De projectleider compileerde de vragen tot een samengesteld document, waarbij de vragen per onderwerp en/of gespreksgroep werden gegroepeerd. Eventuele additionele vragen van de commissieleden werden aan de opleidingen toegestuurd met het verzoek om een reactie.

De QANU-coördinator maakte in overleg met de voorzitter van de commissie een selectie uit de lijst met afstudeerwerken van de laatste twee cursusjaren die door de opleiding was aangeleverd. Uit de hoogste en laagste cijfers en een middengroep werd een steekproef getrokken. In totaal heeft de commissie voor de opleidingen aan de Universiteit van Amsterdam 15 bachelorscripties en 20 masterscripties beoordeeld (zie Bijlage 7). Van de masterscripties waren er 15 uit de voltijd- en 5 uit de deeltijdopleiding. Deze aantallen zijn naar rato van de werkelijke verdeling voltijd- en deeltijdstudenten.

De consistentie bij deze clustervisitatie is bewaakt door de vaste kerncommissie en de QANU-coördinator. Er heeft daarnaast regelmatig overleg plaatsgevonden tussen de verschillende projectleiders om de beoordelingen op elkaar af te stemmen.

Voorafgaand aan de bezoeken zijn in de commissie afspraken gemaakt over de taakverdeling op grond van inhoudelijke expertise. De commissie wenst te benadrukken dat zij in haar geheel verantwoordelijk is voor de oordeelsvorming en het eindrapport.

Bezoek

Voorafgaand aan het bezoek maakte de projectleider een conceptprogramma voor de (dag)indeling van het bezoek. Het bezoek aan de Universiteit van Amsterdam vond plaats op 5 april 2012. De middag en avond voorafgaande aan het bezoek aan de opleidingen heeft de commissie gebruikt om de gesprekken voor te bereiden. Tijdens het bezoek is gesproken met vertegenwoordigers van het opleidingsmanagement, studenten, docenten, afgestudeerden, leden van de opleidingscommissie, de examencommissie en studieadviseurs. De commissie heeft met studenten uit alle studiejaar gesproken en met docenten van beide opleidingen. Voorafgaande aan het bezoek heeft de commissie een overzicht ontvangen van de gesprekspartners en ingestemd met de door de opleiding gemaakte selectie. Een overzicht van het programma met alle gesprekspartners is opgenomen als Bijlage 6 bij dit rapport.

Voorafgaand aan en tijdens het bezoek bestudeerde de commissie het ter inzage gevraagde materiaal en gaf zij gelegenheid tot een spreekuur ten behoeve van studenten en docenten die zich voorafgaand aan het bezoek hadden aangemeld. Van dit spreekuur is geen gebruik gemaakt.

De commissie heeft een deel van de bezokedag gebruikt voor de voorbereiding van de mondelinge rapportage en een discussie over de beoordeling van de opleidingen. Aan het einde van het bezoek heeft de voorzitter in een mondelinge rapportage de eerste bevindingen van de commissie gepresenteerd. Daarbij ging het om een aantal algemene waarnemingen en een aantal eerste indrukken per opleiding.

Rapportage

De projectleider heeft op basis van de bevindingen van de commissie een conceptrapport opgesteld. Het conceptrapport is aan de commissieleden voorgelegd voor aanvulling en nadere precisering. Na vaststelling van het conceptrapport is deze aan de betrokken faculteit voorgelegd ter toetsing van feitelijke onjuistheden. Het commentaar van de opleidingen is met de commissieleden besproken. De definitieve tekst is aan de commissieleden toegestuurd voor een laatste ronde commentaar, waarna het rapport is vastgesteld.

Beslisregels

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. 22 november 2011) heeft de commissie de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen.

Voldoende

De opleiding voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont over de volle breedte een acceptabel niveau.

Goed

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte uit boven de gangbare basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte ver uit boven de gangbare basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld.

Samenvattend oordeel van de commissie

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen beogen studenten op te leiden tot theoretisch onderlegde academici die (problematische) opvoedingssituaties in hun maatschappelijke context kunnen analyseren en wetenschappelijk onderzoek kunnen doen naar opvoeding en onderwijs. Behalve een brede vakinhoudelijke kennis dienen ze te beschikken over onderzoeksvaardigheden en kritisch te kunnen reflecteren. Daarnaast dienen ze op academisch niveau te kunnen functioneren in een arbeidsorganisatie waarin pedagogische vraagstukken aan de orde zijn. De master kent drie afstudeerrichtingen: Opvoedingsondersteuning, Orthopedagogiek en Forensische Orthopedagogiek. De opleiding baseert haar eindtermen op de landelijke eisen vanuit het vakgebied en de beroepspraktijk.

De commissie concludeert dat de doelen van zowel de bachelor- als de masteropleiding helder zijn geconcretiseerd in eindtermen, die expliciet zijn verbonden met de Dublin descriptors. De commissie vindt dat de eindtermen een adequate uitwerking zijn van het brede profiel dat de opleiding beoogt. Ze passen bovendien goed bij de eisen die daaraan gesteld mogen worden voor een universitaire opleiding. De mastereindtermen onderscheiden zich helder van bacheloreindtermen. Naar het oordeel van de commissie heeft de masteropleiding een duidelijk profiel beschreven, al zou het beroepsperspectief van Opvoedingsondersteuning explicieter geformuleerd moeten worden. De commissie waardeert het feit dat de opleiding een alumniraad heeft en in samenspraak met deze raad werkt aan een afstemming van de eindtermen op de praktijk.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het bachelorprogramma Pedagogische Wetenschappen is breed georiënteerd. Het eerste jaar volgen studenten gezamenlijk met de studenten van de bacheloropleiding Onderwijskunde. In de loop van het curriculum verwerven studenten geleidelijk meer specifieke kennis en leren ze kennis en vaardigheden integreren. Het grootste gedeelte van het programma bestaat uit verplichte vakken. De commissie heeft zich aan de hand van de informatie uit de studiegids een goed beeld kunnen vormen van de curriculumopbouw en vakinhoud, en geconcludeerd dat er sprake is van een evenwichtige opbouw van kennis en vaardigheden. Het programma is voldoende samenhangend. De leerdoelen en studiestof laten zien dat de moeilijkheidsgraad over de drie jaren toeneemt.

De bacheloropleiding hanteert verschillende leerlijnen, die in jaar 3 bij elkaar komen in de bachelorscriptie en het Onderzoekspracticum. De commissie waardeert het dat de opleiding met deze leerlijnen structuur aanbrengt. Ze heeft van de onderzoeksleerlijn een positief beeld gekregen. Ze heeft echter ook geconstateerd dat de opleiding de leerlijnen voor een deel nog moet implementeren en beveelt aan dit snel te doen, parallel aan de stapsgewijze invoering van het nieuwe curriculum.

De opleiding heeft relatief weinig contacturen. De invoering van de practicumgroepen is een stap vooruit, maar de totale studielast zou nog verder kunnen worden geïntensiveerd. Daarmee zal de opleiding er tevens beter in slagen haar didactische visie in praktijk te brengen. Die visie impliceert veel feedback, interactie en variatie in werkvormen. De commissie beveelt aan hier voor de bachelorjaren 2 en 3 verder werk van te maken. Sinds de vorige visitatie is het aandeel van de klinische vaardigheden in het programma duidelijk verbeterd. Dat geldt met name voor diagnostiek. Toch heeft de commissie geconstateerd dat in de bacheloropleiding nog meer contact met de klinische praktijk wenselijk is. Een verplichte bachelorstage en een eigen ambulatorium zouden in dit opzicht goede opties zijn.

Op het vlak van internationalisering zou zowel de bachelor- als de masteropleiding zich kunnen verbeteren.

Ook de masteropleiding gaat uit van een voldoende wetenschappelijk georiënteerd programma, waarmee de studenten de beoogde eindkwalificaties op het academische en kennisinhoudelijke vlak kunnen realiseren. De commissie stelt vast dat het wetenschappelijke niveau van de masteropleiding in het programma voldoende tot uitdrukking komt. De leerdoelen zijn concreet uitgewerkt en het programma is bij de drie afstudeerrichtingen evenwichtig verdeeld in cursorische programmaonderdelen, een stage en een afstudeerscriptie. Het programma werkt toe naar steeds meer integratie van kennis en vaardigheden. De masteropleiding wordt door de studenten als voldoende uitdagend ervaren. De commissie concludeert dat de vormgeving, inhoud en diepgang van het onderwijs zich onderscheiden van de bacheloropleiding.

Een groot deel van het masterprogramma bestaat uit de stage. Studenten Orthopedagogiek blijken weinig steun te ervaren bij het vinden van een geschikte stageplaats. Ook stellen stage-instellingen soms eisen die de studeerbaarheid van het programma bemoeilijken. De commissie ondersteunt het initiatief van de opleiding om hardere afspraken te maken met de instellingen over de duur van de stage. De commissie oordeelt positief over de inzet en bereikbaarheid van de docenten. De stagebegeleiding vanuit de opleiding is voldoende, evenals de begeleiding van de mastertheses. Op basis van inhoud en vormgeving van het programma van de afstudeerrichtingen is de commissie van oordeel dat het masterprogramma studenten in staat stelt de beoogde eindkwalificaties te realiseren. Dit geldt zowel voor de voltijd- als de deeltijdvariant.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De commissie concludeert dat de opleidingen vakinhoud en toetsvorm afstemmen op de leerdoelen. Er is een goede variatie in toetsvormen en een opbouw in moeilijkheidsgraad. Op basis van het niveau van de scripties, onderzoekpractica en stageverslagen concludeert de commissie dat zowel bachelor- als masterstudenten de beoogde eindkwalificaties behalen. De commissie is positief over het Onderzoekspracticum dat studenten in jaar 3 van de bacheloropleiding doen, maar acht het wenselijk dit onderdeel te integreren met de bachelorscriptie.

De commissie constateert dat de examencommissies haar grip op de toetsing en beoordeling nog verder moet verstevigen. De opleiding is bezig een toetsbeleid te implementeren dat bestaande praktijken formaliseert en verder uitbreidt, zodat een uniform en transparant systeem van toetsing kan worden gegarandeerd. De commissie waardeert de aanstelling van de toetscoördinator en beveelt de opleiding aan snel werk te maken van de gepresenteerde plannen en de examencommissie daarbij een proactieve rol te laten vervullen.

De commissie beoordeelt de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen:

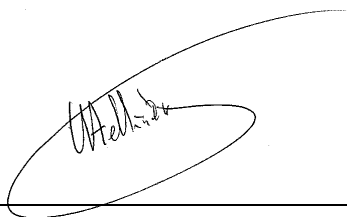
Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	goed
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen, voltijd- en deeltijdvariant:

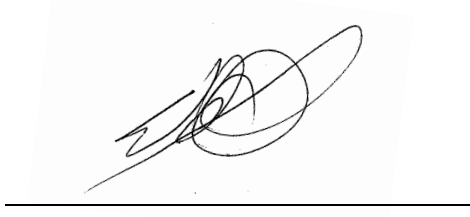
Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	goed
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

De voorzitter en de secretaris van de commissie verklaren hierbij dat alle leden van de commissie kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 10 juli 2012

Prof. dr. W. Hellinckx

drs. D. de Lange

Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling

---

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

1.1 Bevindingen

Bacheloropleiding

Het doel van de bacheloropleiding is volgens de beschrijving in de zelfevaluatie afgestudeerde studenten middels het doorlopen van een wetenschappelijk georiënteerd programma in staat te stellen:

- reguliere en problematische opvoedingssituaties te analyseren en met behulp van theorievorming en empirisch onderzoek een bijdrage te leveren aan reflectie op en verbetering van die opvoedingssituaties;
- de samenhang tussen opvoedingsprocessen en maatschappelijke context te analyseren met het oog op pedagogische interactie, pedagogische organisatie en beleid;
- op academisch niveau in een arbeidsorganisatie te functioneren, met name die waarin pedagogische vraagstukken aan de orde zijn;
- een vervolgopleiding te volgen tot wetenschappelijk onderzoeker of tot een wetenschappelijk gefundeerde pedagogische beroepsuitoefening.

Deze opleidingsdoelen zijn nader geconcretiseerd in eindtermen (zie Bijlage 3), die expliciet worden verbonden met de Dublin descriptoren. De commissie heeft vastgesteld dat de eindtermen corresponderen met het Domeinspecifieke Referentiekader (zie Bijlage 2). De nadruk in bacheloropleidingen Pedagogische Wetenschappen ligt op de disciplinaire en academische vorming en kennisverwerving. De opleiding stelt dat het centrale uitgangspunt is dat studenten zich breed oriënteren, zodanig dat ze in staat zijn zich in een later stadium (in de beroepspraktijk, of een masteropleiding) te specialiseren. De zelfstudie verduidelijkt de brede profilering door te wijzen op de ruime definitie van opvoeding die de opleiding hanteert. Studenten leren over zowel ‘normale’ als ‘afwijkende’ kinderen, uiteenlopende opvoedingscontexten, micro-, meso- en macroperspectieven en verschillende theoretische en praktische benaderingswijzen. De opleiding beoogt een breed scala aan modellen en methoden uit de deel- en steungebieden van de pedagogische wetenschappen te behandelen en studenten daarbij academisch te ontwikkelen. Het management vatte het profiel samen onder de noemers ‘empiriseren’ en ‘kliniseren’. Studenten dienen vanuit een brede theoretische en methodologische basis zelf onderzoek te kunnen uitvoeren, met oog voor de pedagogische beroepspraktijk.

De bacheloropleiding heeft naast de wetenschappelijke oriëntatie dus ook een professionele oriëntatie. De opleiding beoogt pedagogisch-academische professionals op te leiden, die als zodanig kunnen functioneren in arbeidsorganisaties waarin pedagogische problemen centraal staan. De eindkwalificaties houden in dat de student een deel van de beroepscompetenties

verwerft die vereist zijn voor de registratie Basisorthopedagoog Generalist van de NVO. Het verantwoord verzamelen en analyseren van gegevens komt in de bacheloropleiding al aan de orde, zoals middels gespreks-, observatie- en testvaardigheden. In de masteropleiding wordt daar op voortgeborduurd.

Masteropleiding

Het doel van de masteropleiding is het opleiden van studenten tot academisch geschoolde professionals in de (ortho)pedagogische praktijk, gespecialiseerd in een van de deeldisciplines: Opvoedingsondersteuning, Orthopedagogiek, of Forensische Orthopedagogiek. Studenten dienen zelfstandig een wetenschappelijk onderzoek op gevorderd niveau te kunnen verrichten en daarover te kunnen rapporteren, methoden van diagnose en interventie te kunnen plannen en toepassen en op een verantwoorde manier hun beroep uit te kunnen oefenen. In de zelfevaluatie wordt gesteld dat de wetenschappelijke behandeling van pedagogische onderwerpen een zwaar accent krijgt. Daarnaast dienen studenten te leren kritisch met informatie om te gaan, wetenschappelijke kennis naar professionele contexten te vertalen en een open en kritische houding te ontwikkelen. Ook dienen ze een besef te ontwikkelen van de ethische en maatschappelijke consequenties van pedagogisch handelen en van de wetenschappelijke analyse van pedagogische verschijnselen. Wetenschappelijke en beroepsgerichte eindkwalificaties vloeien hier samen. De masteropleiding heeft immers een deels praktijkgerichte oriëntatie, terwijl die praktijk een wetenschappelijke werkwijze en theoretische kennisbasis impliceert. De vertaling van de opleidingsdoelen in eindtermen gebeurt ook bij de masteropleiding binnen het raamwerk van de Dublin-descriptoren. De eindtermen staan in Bijlage 3 van dit rapport.

De zelfstudie geeft een toelichting op de drie afstudeerrichtingen. Opvoedingsondersteuning richt zich op pedagogische vraagstukken waarbij opvoeders, instituties of overheden acties moeten ondernemen om de ontwikkelingskansen van jeugdigen te vergroten. Orthopedagogiek richt zich op diagnostiek, behandeling en begeleiding van problemen en stoornissen in de context van opvoeding en onderwijs. Forensische Orthopedagogiek richt zich op preventie, aanpak en behandeling van jeugdcriminaliteit en andere ernstige gedragsproblematiek. De commissie besprak met verschillende panels het verschil tussen Opvoedingsondersteuning en Orthopedagogiek, dat niet erg groot lijkt. Orthopedagogiek is gericht op vergelijkbare, maar ‘ernstiger’ problematiek. Opvoedingsondersteuning leidt in tegenstelling tot Orthopedagogiek niet op tot een klinische bevoegdheid. De opleiding stelde met de profilering van Opvoedingsondersteuning deze richting bewust van het dominante profiel van Orthopedagogiek te willen onderscheiden en een voorstander te zijn van een registratie ‘Opvoedingsondersteuning’ bij de beroepsvereniging NVO.

1.2 Overwegingen

Bacheloropleiding

De commissie meent dat de beoogde eindkwalificaties van de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen passen bij de eisen die aan een universitaire bacheloropleiding gesteld mogen worden. De opleiding heeft een academische signatuur en baseert haar eindtermen op de landelijke eisen vanuit het vakgebied en de beroepspraktijk. De disciplinaire, academische en professionele eindtermen dekken de doelen van de opleiding, die de commissie voldoende concreet en duidelijk omschreven vindt. De commissie vindt dat de eindtermen een adequate uitwerking zijn van het brede profiel dat de opleiding beoogt. Omdat de bacheloropleiding zowel een wetenschappelijke als een professionele oriëntatie heeft, beveelt de commissie de opleiding aan om te blijven nadenken over de finaliteit van de opleiding. De commissie vindt dat de opleiding de mogelijkheden van afgestudeerden op de arbeidsmarkt expliciet moet benoemen om zo het beroepsprofiel van pedagogen met een bachelordiploma te verbeteren.

De commissie waardeert het feit dat de opleiding een alumniraad heeft en in samenspraak met deze raad werkt aan een afstemming van de eindtermen en het profiel van de opleiding op wat er in de praktijk gevraagd wordt.

Masteropleiding

De commissie meent dat de manier waarop eindtermen geformuleerd zijn, zich helder onderscheidt van bacheloreindtermen, en recht doet aan het gevorderde niveau van de opleiding: studenten worden geacht op basis van een gevorderd kennisniveau en een probleemanalytische houding zelfstandig en op academisch niveau te kunnen functioneren in een relevante beroepspraktijk en daarbij uit te gaan van meervoudige theoretische perspectieven. De oriëntatie is zowel wetenschappelijk als praktijkgericht. De commissie vindt de beoogde vertaling van wetenschappelijke kennis naar professionele contexten, en de kritische en reflectieve benadering van de pedagogische praktijk, uitstekend passen bij het masterniveau en de gestelde doelen van de opleiding. Op dit vlak kan de opleiding de vergelijking met andere opleidingen goed doorstaan.

De commissie is van oordeel dat de afstudeerrichtingen Orthopedagogiek en Forensische Orthopedagogiek een duidelijk profiel hebben. Dit geldt in iets mindere mate voor de richting Opvoedingsondersteuning. De commissie beveelt dan ook aan dat profiel nog scherper af te zetten tegen het profiel van de andere twee en de studenten zo een heldere beroepsoriëntatie te bieden.

1.3 Conclusie

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **goed**.

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen, voltijd- en deeltijdvariant: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **goed**.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting:

De inhoud en vormgeving van het programma stelt de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

2.1 Bevindingen

Programma Bacheloropleiding

Het programma van de bacheloropleiding bestaat uit verplichte vakken (156 ec) en keuzeruimte (24 ec). Een groot deel van de keuzeruimte is gepland in jaar 3, waarin studenten ook de bachelorscriptie (10 ec) schrijven en het onderzoekspracticum (15 ec) uitvoeren. Het programma is weergegeven in bijlage 4 bij dit rapport. Op het moment van visiteren is de opleiding in transitie naar een nieuw studieprogramma, dat geleidelijk wordt ingevoerd, namelijk vanaf cohort 2010-2011. Deze vernieuwing betreft de omvang en roostering van cursussen, de verschuiving van inhoudelijke accenten, de invoering van kleinschalig practicumonderwijs en maatregelen om studenten intensiever te laten studeren. De commissie beoordeelt het nieuwe curriculum, maar heeft in de panelgesprekken uiteraard ook van gedachten gewisseld over de ervaringen met het oude curriculum.

De UvA heeft er voor gekozen het eerste jaar van de bacheloropleidingen Pedagogische Wetenschappen en Onderwijskunde geheel te combineren. Deze keuze volgt uit de sterke verwantschap van Pedagogiek en Onderwijskunde wat betreft karakter, inhoud, methodologie en beroepsperspectief. Het gezamenlijke eerste studiejaar helpt studenten een goed geïnformeerde keuze te maken tussen deze verwante opleidingen. De studenten met wie de commissie tijdens de visitatie sprak, bevestigden deze claim en waren positief over het brede karakter van het eerste jaar. Daarin volgen studenten Inleiding pedagogische wetenschappen, Inleiding onderwijskunde, Geschiedenis, Filosofie, Sociale pedagogiek, Psychologie, Algemene methodenleer en statistiek, Argumentatieleer, en Beleid. Vervolgens maken studenten een keuze voor Pedagogiek of Onderwijskunde. In jaar 2 volgen ze nog enkele gezamenlijke cursussen, waaronder Toegepaste methodenleer en statistiek.

Met de keuzeruimte die studenten aan het eind van jaar 2 en in jaar 3 hebben, kunnen ze hun eigen studieroute kiezen. De opleiding biedt zelf 12 keuzecursussen aan, waaronder bijvoorbeeld Gehandicaptenzorg en een bachelorstage. De commissie heeft met het oog op de klinische scholing van de studenten tijdens de visitatie de vraag gesteld of het verplichten van een stage in de bacheloropleiding niet wenselijk zou zijn. De opleiding gaf aan dat deze vraag onderwerp van discussie is geweest, maar dat het praktisch erg lastig is zoveel stages te organiseren. Wel heeft de opleiding met het oog op de professionele oriëntatie een korte snuffelstage verplicht gesteld. Dit tot tevredenheid van de studenten, zo bleek tijdens de visitatie. In plaats van de keuzeruimte te vullen met vakken van de eigen opleiding, kunnen studenten ook een pakket samenstellen uit vakken aan andere faculteiten en universiteiten. Zo'n pakket dient ter goedkeuring aan de examencommissie te worden voorgelegd.

De opleiding beoogt met het programma een opbouw van globale kennisdoelen, vaardigheidsdoelen en interessedoelen. Studenten oriënteren zich breed en verwerven geleidelijk meer specifieke kennis. Ook moeten zij in de loop van het curriculum kennis meer toepassen en vaardigheden ontwikkelen die steeds complexer zijn en steeds meer zelfstandigheid vereisen. Qua interesse gaat het programma uit van een geleidelijke ontwikkeling van algemene en persoonlijke interesse naar meer professionele en wetenschappelijke belangstelling. De opbouw en samenhang in het curriculum worden verstevigd door de volgordeverplichtingen die de opleiding hanteert. Studenten die binnen twee jaar niet de propedeuse hebben gehaald, mogen zich bijvoorbeeld niet inschrijven voor tweede- en derdejaarscursussen. De commissie heeft zich aan de hand van de informatie uit de studiegids een goed beeld kunnen vormen van de curriculumopbouw en vakinhoud, en geconcludeerd dat er inderdaad sprake is van een evenwichtige opbouw van kennis en vaardigheden en een samenhangend programma. De leerdoelen en studiestof laten zien dat de moeilijkheidsgraad over de drie jaren toeneemt.

De opleiding probeert een evenwichtige curriculumopbouw verder te bewerkstelligen door het gebruik van leerlijnen, die in jaar 3 bij elkaar komen in de bachelorscriptie en het Onderzoekspracticum. Er zijn vijf inhoudelijke leerlijnen:

- De *algemene pedagogische leerlijn*, gericht op de opvoeding van het normale kind in reguliere (traditionele en niet traditionele) en problematische opvoedingssituaties;
- De *orthopedagogische leerlijn*, uitgesplitst in onderwijsleerproblemen, ontwikkelings- en opvoedingsproblemen, forensische orthopedagogiek en klinische vaardigheden, te weten professionele gespreksvaardigheden en diagnostische vaardigheden. Met deze leerlijn komt het bachelorprogramma tegemoet aan de eisen voor de NVO-registratie Basisorthopedagoog generalist en aan het vereiste instapniveau voor de postmasteropleidingen Orthopedagoog generalist en GZ-Psycholoog.

- De *leerlijn grondslagen van de pedagogiek*, die terugkomt in cursussen Geschiedenis, Filosofie, Wetenschapsfilosofie en Pedagogische ethiek. Ook in andere vakken worden waar mogelijk historische, filosofische en ethische vraagstukken besproken.
- De leerlijn *academische vaardigheden*, met een logische opbouw in communicatieve vaardigheden als argumenteren, schrijven, presenteren en samenwerken, en leervaardigheden als analyseren, zelfstandig studeren en feedback geven. Deze vaardigheden worden niet meer in afzonderlijke cursussen Academische Vaardigheden behandeld, maar zijn geïntegreerd in het practicumonderwijs dat aan andere vakken verbonden is.
- De *leerlijn onderzoeksvaardigheden*, die wordt opgebouwd in de cursussen Algemene methodenleer en statistiek, Onderzoeksvoorstel, Toegepaste methodenleer en statistiek, Testconstructie en onderzoeksverslaglegging en Onderzoekspracticum (verplicht in die volgorde).

Tijdens de visitatie werd duidelijk dat het creëren van samenhang door leerlijnen een grote exercitie is en veel overleg vergt. Nog niet alle leerlijnen zijn optimaal geoperationaliseerd. Op dit vlak is het (nieuwe) bachelorprogramma in ontwikkeling. Docenten konden wel goed duidelijk maken op welke manier zij samenwerken bij het op elkaar afstemmen van de vakken. De commissie heeft kunnen constateren dat in vergelijking met de vorige visitatie de overlap tussen vakken is teruggedrongen. Ook heeft zij geconstateerd dat de onderzoeksleerlijn en klinische leerlijn goed in elkaar zitten en in verbinding staan met leerlijnen in de masteropleiding. Er is veel aandacht voor methoden en technieken en de opleiding heeft klinische expertise in huis die bij bachelorvakken wordt ingezet. De klinische leerlijn zou volgens de docenten nog beter uit de verf komen wanneer de opleiding de beschikking zou hebben over een eigen ambulatorium.

De zelfstudie vat de leeractiviteiten van studenten samen onder de noemer ‘academische leerstrategie’. In de visie van de opleiding moeten studenten ‘op een intensieve, betekenisvolle, zelfstandige, samenwerkende, kritische, en onderzoeksmatige manier’ leren studeren. Het programma probeert deze visie als uitgangspunt te hanteren voor de didactiek, die er op is gericht studenten ‘betekenis toe te laten kennen’ aan de leerstof, deze ‘dieper’ te laten begrijpen en een ‘persoonlijke leerstijl’ te ontwikkelen. De opleiding biedt de leerstof op gevarieerde wijze aan en stimuleert reflectieve leeractiviteiten. De didactische vormgeving van de cursussen gaat uit van zeven principes: coherentie, duidelijkheid, variatie, interactie, feedback, demonstratie en differentiatie. De commissie stelde vast dat de opleiding met het intensiveren van het werkgroeponderwijs voor veel van deze principes stappen in de goede richting doet. De opleiding onderzoekt hoe de variatie in opdrachten en de verschillende werkvormen werkelijk bijdragen aan de ontwikkeling van persoonlijke studievaardigheden en leerstijlen. Ook op het vlak van didactiek is het bachelorcurriculum dus in ontwikkeling.

Universitaire Pabo / varianten in de bacheloropleiding

Een variant van het bachelorprogramma betreft het studieprogramma van de Universitaire Pabo van Amsterdam (UPvA). Dat bestaat uit 120 ec uit het reguliere bachelorcurriculum, gecombineerd met een vast deelprogramma van de Pabo van de HvA, waarmee studenten in vier jaar zowel een bachelordiploma Pedagogische Wetenschappen behalen als lesbevoegdheid voor het primair onderwijs en het praktijkonderwijs van het vmbo. Deze variant is in september 2010 gestart en heeft inmiddels van de NVAO een positief accreditatie-advies ontvangen. In een bijlage in de zelfstudie is te zien om welke programmaonderdelen van de bacheloropleiding het gaat.

Programma masteropleiding

De masteropleiding Pedagogische Wetenschappen duurt één jaar en omvat 60 ec. De drie afstudeerrichtingen kennen een cursorisch gedeelte, een stage en een scriptie. De precieze inrichting verschilt. In Bijlage 4 bij dit rapport is een overzicht van deze programma's weergegeven.

- In het programma Orthopedagogiek volgen studenten 21 ec aan cursorische vakken, de verplichte vakken Interventie in de orthopedagogiek, Practicum Diagnostiek en Practicum Behandeling, en twee vakken waarmee studenten zich kunnen specialiseren in het werkveld jeugdzorg, inclusief de klinische behandeling van ernstige ontwikkelings- en opvoedingsproblemen, of het werkveld onderwijsleerproblemen. Deze specialisatie kunnen ze verder gestalte geven in de masterstage (21 ec) en de scriptie (18 ec).
- Het programma Forensische Orthopedagogiek kent een cursorisch gedeelte dat bestaat uit vijf verplichte vakken. Daarnaast is er een stage van 21 ec en een scriptie van 18 ec. Tijdens de visitatie bleek dat het lastig is voldoende geschikte klinische stageplaatsen voor deze specialisatie te vinden zijn, omdat er weinig instellingen zijn.
- Opvoedingsondersteuning heeft 30 ec aan verplichte vakken en een afstudeerproject waarin stage en scriptie gecombineerd worden. Deze stage heeft meer dan bij de andere specialisaties een observatiekarakter en staat veelal in dienst van de scriptie.

De inhoudelijke samenhang ligt programmatisch vast. In de zelfstudie wordt uitgelegd dat studenten in de cursorische programmaonderdelen niet alleen kennis opdoen, maar ook verschillende vaardigheden leren, zoals in de practica (Forensische) Diagnostiek en behandeling, of Professionaliteit in opvoedingsondersteuning. In de stage leren studenten vaardigheden die nodig zijn voor de beroepspraktijk. Vooral voor klinische stages kan het moeilijk zijn voldoende geschikte plaatsen voor alle studenten te vinden. Het belang van het vinden van goede stageplekken is gezien de omvang van dit programmaonderdeel in het curriculum uiteraard erg groot. De studenten en docenten die de commissie sprak meenden dat in de klinische voorbereiding op de professionele praktijk de stage het grootste aandeel had.

De opleiding heeft per programmaonderdeel aangegeven welke eindtermen ermee worden gedekt. De commissie heeft deze tabellen en de bijbehorende beschrijvingen in de studiegids bestudeerd en geconstateerd dat de programma's de eindtermen voldoende dekken. In alle onderdelen wordt gewerkt aan meerdere doelstellingen. Gedurende het hele masterprogramma krijgen studenten met onderzoeksvaardigheden te maken. In een afsluitend empirisch onderzoek dat uitmondt in de scriptie moeten deze vaardigheden worden toegepast en geïntegreerd. De commissie heeft tijdens de visitatie gevraagd in hoeverre in deze scripties aansluiting wordt gezocht bij lopend onderzoek aan de universiteit. Dat blijkt het geval. De stage die studenten van de afstudeerrichting Opvoedingsondersteuning doen, heeft het karakter van meelopen in een instelling, en dient mede als input voor het afstudeeronderzoek. De commissie constateert dat hier veel meer dan bij de andere twee afstudeerrichtingen de nadruk wordt gelegd op het wetenschappelijk onderzoek. Het beroepsperspectief blijft erg breed. Studenten en alumni van de drie afstudeerrichtingen waren positief over de onderzoekstechnische aspecten van hun studie.

De stage en de scriptie van de afstudeerrichtingen Orthopedagogiek en Forensische Orthopedagogiek maken een groot deel uit van het programma. Dit is onvermijdelijk vanwege de eisen die vanuit stage-instellingen aan de stage worden gesteld, de wetenschappelijke eisen waaraan de scriptie moet voldoen en de eisen die worden gesteld

voor de basisregistratie als NVO-Orthopedagoog generalist en toelating tot de vervolgopleiding als GZ-psycholoog. Studenten kiezen hun stageplek en het scriptieonderwerp in het deelgebied van de afstudeerrichting. Studenten vinden het positief dat de masteropleiding veel aandacht besteedt aan diagnostiek, waarbij veel zelfstandigheid wordt verwacht. De opleiding werkt bij de stages met terugkombijeenkomsten, waarin studenten ervaringen uitwisselen en op hun ontwikkeling reflecteren.

De trajecten Orthopedagogiek en Forensische Orthopedagogiek kunnen ook in deeltijd worden gevolgd. De programma's duren dan twee jaar. In het traject Orthopedagogiek volgen studenten in het eerste jaar een inleidend vak, een kernvak en een keuzevak, en schrijven ze hun scriptie. In het tweede jaar volgen ze het practicum Diagnostiek en het practicum Behandeling en lopen zij stage. In het traject Forensische Orthopedagogiek volgen studenten eerst de vakken die behaald moeten zijn voor de scriptie. In het tweede semester schrijven zij hun scriptie. In het tweede jaar volgen zij onder andere de practica Forensische Diagnostiek en Behandeling, gevolgd door de stage in het laatste semester. Studenten kunnen er ook voor kiezen om wel alle mastervakken in een jaar te behalen en daarna de stage en scriptie na elkaar te doen; dan duurt de masteropleiding 1,5 jaar.

Ook in de masteropleiding gaat de opleiding van de visie uit dat studenten de opleidingsdoelen het best bereiken door 'intensief, betekenisvol, betrokken, zelfstandig, kritisch, samenwerkend en onderzoeksmatig' te studeren. De opleiding probeert intensief en betrokken studeren te bereiken door ervoor te zorgen dat studenten tijdens hun hele studietijd regelmatig contacturen hebben. De opleiding organiseert colloquia. Studenten moeten een aantal daarvan volgen om te kunnen afstuderen. Hiermee beoogt de opleiding bij studenten een bredere wetenschappelijke vorming te bereiken dan alleen in de eigen specialisatie.

Beroepsvoorbereiding

Voor zowel de bachelor- als de masteropleiding geldt het belang van de oriëntatie op de praktijk. Hoewel het Domeinspecifieke Referentiekader onderstreept dat van studenten in de bacheloropleiding niet wordt verwacht zij volledig zelfstandig onderzoek kunnen uitvoeren en wetenschappelijk verantwoorde adviezen kunnen geven over pedagogische problemen, beoogt de opleiding het programma zo in te richten dat beroepsvoorbereiding serieuze aandacht krijgt. Een belangrijk deel daarvan krijgt gestalte binnen de vakken zelf. Docenten besteden tijdens colleges aandacht aan het werkveld en brengen praktijkkechte cases in. De opleiding heeft een klinische leerlijn, met daarin de cursussen Gespreksvaardigheden, Diagnostische vaardigheden en Diagnostiek. De cursussen zijn gericht op het kunnen toepassen van relevante kennis en vaardigheden in de context van de professionele orthopedagogische hulpverlening. Masterstudenten die via een schakeltraject waren ingestroomd, vonden het aandeel diagnostische vaardigheden daarentegen beperkt.

De opleiding heeft een snuffelstage verplicht gesteld. Hoewel deze 'stage' qua omvang zeer beperkt is, zijn studenten er positief over. Dat geldt ook voor het verplicht stellen van het vak Diagnostische vaardigheden. De commissie heeft vastgesteld dat de voorbereiding op de orthopedagogische beroepspraktijk ten opzichte van de vorige visitatie verbeterd is. De studenten die zij tijdens het bezoek sprak, zagen echter nog ruimte voor verbetering. Vooral wat gespreksvaardigheden betreft zouden ze minder aan de oppervlakte willen blijven. De casussen uit de 'testotheek' zijn voor studenten niet zo praktijkkecht en de bachelorstage vinden ze geen aanrader zolang deze op het niveau van een HBO-stage blijft. Verreweg de meeste studenten geven dan de voorkeur aan 'nuttige' keuzevakken boven de bachelorstage.

Pas na de masteropleiding kan worden geëist dat studenten verantwoorde adviezen kunnen geven over pedagogische problemen. De beroepsvoorbereiding in de masteropleiding vindt zowel in de cursorsische onderdelen als in de stage plaats. Het blijkt voor de opleiding en de studenten lastig voldoende klinische stages vinden. Bij Forensische Orthopedagogiek speelt daarbij dat er weinig mogelijke stage-instellingen zijn. Er wordt van studenten dan ook veel initiatief verwacht. De opleiding stelt zich op haar beurt flexibel op. Studenten en alumni van (Forensische) Orthopedagogiek waren tevreden over de professionele voorbereiding in hun masteropleiding. Studenten van Opvoedingsondersteuning voelden zich minder goed voorbereid op de arbeidsmarkt. Hun programma blijft vrij breed, waardoor ze zich pas een beeld van de arbeidsmarkt vormen naarmate de stage vordert. De stap naar de praktijk is voor deze studenten het grootst.

Om de doelstellingen en eindtermen van de bachelor- en masteropleiding af te stemmen op de beroepspraktijk beschikt de opleiding over een actieve alumniraad. Daarnaast vindt afstemming plaats via stage-instellingen en via eigen docenten met klinische praktijkervaring in de praktijk, waaronder docenten die verbonden zijn aan het academisch behandelcentrum voor ouder en kind, UvA-minds.

Excellentiebeleid

Studenten die minimaal 25 ec hebben gehaald met een gemiddeld cijfer van 7,5 of hoger, krijgen de mogelijkheid het Honoursprogramma te volgen. Dit programma biedt excellente studenten gelegenheid tot verdieping en verbreding. Het bestaat uit twee disciplinaire cursussen en een onderzoekscursus of uitbreiding van de bachelorscriptie. Het programma heeft een totale omvang van 30 ec, verdeeld over een periode van ongeveer 2 jaar. Studenten kunnen met het programma starten in het tweede semester van jaar 1 of in jaar 2. Het Honoursprogramma dient naast het reguliere onderwijsprogramma te worden gevolgd, en kan niet voor de vrije keuzeruimte worden gebruikt.

Internationalisering

De opleidingen beogen het onderwijs te laten aansluiten bij internationaal wetenschappelijk onderzoek en maken daarom gebruik van internationale literatuur. De commissie heeft dit tijdens de visitatie kunnen bevestigen. Geen van de verplichte bachelor- of mastervakken wordt echter in het Engels aangeboden. In de bacheloropleiding zijn er wel enkele Engelstalige keuzemodulen. De master is, zeker waar het de klinische voorbereiding van de studenten betreft, op de Nederlandse praktijk gericht.

Er is een medewerker internationalisering voor studenten die in het buitenland willen studeren en buitenlandse studenten die onderdelen van het programma aan de UvA willen volgen. Deze medewerker organiseert ook een uitwisselingsprogramma en studiereizen. Het uitwisselingsprogramma telt momenteel twee keuzecursussen. In *Childcare quality, research and recent developments* wordt samengewerkt met de Freie Universität Berlin en Purdue University in West Lafayette (IN, USA). Bij *Cross cultural research on child development, parenting and education* werkt de opleiding samen met de San Francisco State University.

De commissie constateert dat het aantal deelnemers van de eigen opleiding dat participeert in deze cursussen gering is (5 tot 10 studenten). Dat geldt ook voor het aantal buitenlandse studenten bij Pedagogische Wetenschappen, en voor het aantal studenten dat (een deel van) de keuzeruimte gebruikt voor het volgen van vakken in het buitenland. In de zelfstudie wordt aangegeven dat dit te maken heeft met de beperkte mogelijkheden om een semester 'vrij' te roosteren. Men verwacht dat het aantal studenten dat naar het buitenland gaat laag blijft door de beperking van de studieduur en de daarmee gepaard gaande hogere collegegeldtarieven.

Instroom en rendement

Zoals omschreven in de Onderwijs- en Examenregeling van de bacheloropleiding worden studenten met een vwo-diploma en studenten met een HBO-propedeuse toegelaten tot het eerste jaar. Studenten die binnen twee jaar niet de propedeuse hebben gehaald, mogen zich niet inschrijven voor tweede- en derdejaars cursussen. De opleiding hanteert geen bindend studieadvies voor eerstejaars. De uitval na het eerste jaar is mede daardoor in vergelijking met andere bacheloropleidingen Pedagogische Wetenschappen relatief laag, ongeveer 20 procent. Deelname aan het masterprogramma staat open voor studenten die de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen behaald hebben. Afgestudeerden van Algemene Sociale Wetenschappen, domein Jeugd, zijn toelaatbaar tot het traject Opvoedingsondersteuning als zij de minor Opvoedingsondersteuning hebben gevolgd. Voor afgestudeerden van andere gamma-opleidingen kan de examencommissie op individuele basis toelaatbaarheid bepalen. Zij moeten in de meeste gevallen een schakelprogramma volgen.

In Bijlage 5 zijn de instroomgegevens van de opleidingen opgenomen, evenals de doorstroom en rendementen. De bacheloropleiding heeft een grote instroom vanuit het HBO: meer dan de helft van het totaal. De studenten die vanuit het HBO instromen, zijn echter grotendeels premasterstudenten. Deze groep kan zich via het (schakel)programma wel kwalificeren voor de masteropleiding, maar behaalt geen bachelordiploma. In de zelfstudie wordt gesteld dat slechts beperkt voorspellingen worden gedaan over de toekomstige omvang van de bacheloropleiding. De cijfers wijzen er echter op dat de bacheloropleiding een stabiele instroom heeft (tussen de 150 en 200) met mogelijkheden tot stijging, met name als gevolg van de instroom van studenten van de universitaire Pabo. Tijdens de visitatie kwam ook de man-vrouwverhouding van de opleiding ter sprake. Net als aan opleidingen Pedagogische Wetenschappen aan andere instellingen, is ongeveer 95 procent van de studenten vrouw. In de wervingsactiviteiten voor de universitaire Pabo wordt extra aandacht geschonken aan mannelijke studiekeuzer en niet-westerse allochtone studiekeuzers.

Bijna zeventig procent haalt zijn bachelor met maximaal één jaar vertraging. De commissie is positief over het rendement en constateert dat de opleiding bewust beleid voert om het verder op te schroeven. Het aantal herkansingen is teruggebracht om studenten intensiever te laten studeren en het onderwijs een nu-of-nooitkarakter te verschaffen. Bij cursussen die worden afgesloten met een paper of scriptie krijgen studenten in geval van een onvoldoende een deadline voor het inleveren van een herziene tekst. Als de herziene tekst opnieuw met een onvoldoende wordt beoordeeld, moet de student de cursus opnieuw volgen.

Studeerbaarheid

De bacheloropleiding omvat 180 ec die over de drie jaren verspreid zijn. De meeste cursussen bieden twee hoorcolleges per week van elk twee uur. In het nieuwe curriculum wordt het onderwijs geïntensiveerd door het invoeren van practicumgroepen. In het eerste studiejaar zijn dat er twee per week van elk twee uur. Daarin wordt dieper op de cursusstof ingegaan aan de hand van opdrachten die studenten in en buiten de practicumgroepen maken. De opdrachten zijn ook bedoeld om academische vaardigheden te oefenen. Vanaf 2012-2013 zal ook in het tweede studiejaar practicumonderwijs worden ingevoerd. Ook in jaar 3 zijn er practicumgroepen, die bij Gespreksvaardigheden en Diagnostische vaardigheden.

Het aantal contacturen in de bacheloropleiding is in het nieuwe (nog niet volledig gerealiseerde) curriculum gemiddeld 9.2 per week, respectievelijk 11.4, 9.8 en 6.4 voor de drie studiejaar. Studenten en docenten vinden het aantal contacturen laag. Het opleidingsmanagement gaf tijdens de visitatie aan dat het te vroeg is om vast te stellen

hoezeer ze erin is geslaagd het bacheloronderwijs te intensiveren. Tijdens de visitatie bleek uit gesprekken met docenten en studenten dat een meerderheid vindt dat het wat zwaarder zou mogen. Anderzijds is het lastig inschatten hoeveel tijd studenten aan hun studie besteden. De opleiding heeft gesprekken met eerstejaars studenten gevoerd. Daaruit bleek een hoger aantal studie-uren dan de reguliere vakevaluaties: 30 tot 40 uur in plaats van 25. De niveauverschillen tussen bachelorstudenten lijken de commissie relatief groot. Ook blijken bachelorstudenten gemiddeld meer dan masterstudenten strategisch voor een zes te studeren. In het gesprek met de studenten bleek dat er ontevredenheid bestaat over de spreiding van de contacturen over het jaar. Sommige blokken zijn veel intensiever dan andere. De opleidingscommissie gaf aan dat deze kwestie universiteitsbreed heeft gespeeld en dat met de invoering van het nieuwe programma (in een '8-8-4 wekenverdeling' en met practicumgroepen) geleidelijk verbeteringen worden ingevoerd. De commissie heeft tijdens de visitatie kunnen constateren dat de opleiding de studielast en studeerbaarheid van het programma probeert te meten en maatregelen beschrijft om studenten intensiever te laten studeren en het studierendement te verhogen.

De zelfstudie zegt over het masterprogramma dat de cursusomvang is afgestemd op een goede spreiding over het jaar. Omdat stage en scriptie een belangrijk deel uitmaken van het tweede semester van de afstudeerrichtingen, is het niet volledig mogelijk om de studiepunten gelijk over het jaar te verspreiden. De commissie constateert dat veel masterstudenten er niet in slagen nominaal af te studeren. Studenten en alumni gaven in hun panelgesprek aan weinig tijd voor hun scriptie te hebben als ze het onderzoek inhoudelijk goed willen uitvoeren. Wat de stage betreft lopen studenten risico meer tijd te moeten investeren dan het curriculum biedt. Klinische stageplaatsen zijn moeilijk te vinden: instellingen kunnen kieskeurig zijn en veel voorkennis en ervaring eisen. Ook vragen ze vaak tien maanden stagetijd, omdat ze zelf van hun investeringen willen kunnen profiteren. Binnen één jaar afstuderen is hierdoor lastig. Het management stelde daar tegenover dat ze merkt dat masterstudenten uit intrinsieke motivatie zó in hun stage opgaan, dat ze aan hun scriptie niet toekomen. Om sterker te sturen op het gestructureerd werken aan de scriptie wordt geëxperimenteerd met scriptieklasjes.

Opvoedingsondersteuning vormt een uitzondering: afstuderen binnen een jaar is daar reëler en gebeurt vaker. De studenten schrijven dit vooral toe aan het karakter van de stage, waarin praktijkonderzoek logisch voorbereidt op de scriptie.

Inzet personeel

In de zelfstudie wordt een overzicht gegeven van de kwantiteit en samenstelling van het personeel. De totale omvang is 36.26 fte (2011). Dat is exclusief de promovendi, die voor tien procent van hun aanstelling onderwijs verzorgen. De totale omvang van de voor de opleiding inzetbare docentcapaciteit bedraagt 25 fte. De opleiding heeft een staf-studentratio van 1:38 voor de bacheloropleiding (619 studenten) en masteropleiding (344 studenten) samen. In de zelfstudie staat een passage over de werkdruk. Tijdens de visitatie werd bevestigd dat de docenten een toenemende werkdruk ervaren. De opleiding probeert deze te verlichten door docenten bij de practicumgroepen te laten ondersteunen door juniordocenten. Ook kwam ter sprake dat de opleiding moeite heeft met het vinden van klinisch geschoolde docenten. Ze probeert daartoe de banden met instellingen zo veel mogelijk aan te halen, gastdocenten in te zetten en in vacatures extra nadruk te leggen op klinische expertise. In de bacheloropleiding is 43 procent van het wetenschappelijk personeel gepromoveerd. De meeste docenten hebben ook onderzoekstaken. Het beleid van de opleiding is om alleen gepromoveerde docenten scripties te laten begeleiden.

Studenten en alumni vinden de verschillen in didactische en inhoudelijke kwaliteiten van docenten erg groot, met name in bacheloropleiding. De opleidingscommissie heeft een signaleringsfunctie wat docentenkwaliteit betreft. Een van de maatregelen die de opleiding genomen heeft, is docenten stelselmatig hun colleges te laten evalueren en geanonimiseerde studentenevaluaties te verstrekken. Het management lichtte toe dat men is gestart met een professionaliseringstraject: er worden BKO-assessments georganiseerd en trainingen. Een klein deel van de aanstelling van docenten is gereserveerd voor professionalisering. De opleiding zoekt naar mogelijkheden voor individuele oplossingen en coaching. Aan het eind van 2013 moet 90 procent van de docenten met een vaste aanstelling over een BKO beschikken.

Opleidings specifieke voorzieningen

De zelfstudie geeft een opsomming van voorzieningen. Er is een actieve studievereniging die studiereizen, colloquia, borrels en boekaanbieden organiseert, en een eigen blad uitgeeft. De opleiding ondersteunt deze initiatieven. Er is een Diagnostische Onderwijsomgeving (DOO) met opdrachten aan de hand van videomateriaal over pedagogische onderwerpen, en een testotheek met klinische meetinstrumenten, die men deelt met UvA-Minds. Bij de vakken wordt ter ondersteuning gebruik gemaakt van Blackboardsites. De commissie heeft geconstateerd dat deze verzorgd waren ingericht. Er is een medewerker internationalisering en er zijn studiementoren en studieadviseurs. De rol van studiementor wordt vervuld door docenten van de practicumgroepen, die met studenten individuele gesprekken voeren over hun leerstrategie en academische ontwikkeling. De studieadviseurs begeleiden en bewaken mede op basis van verslagen van deze gesprekken de studievoortgang. Na afloop van elk semester maken zij voortgangsoverzichten en aan het eind van het eerste studiejaar geven zij een voortgangsadvies.

Studenten waren kritisch over de studiebegeleiding. Meerdere studenten hadden (gehoord van) ervaringen met op verkeerde veronderstellingen gebaseerde adviezen, die tot onnodige studievertraging leidden. Studieadviseurs moeten veel studenten begeleiden, waardoor proactief advies geven vaak niet lukt. Studenten maken op eigen initiatief via de onderwijsbalie een afspraak met een adviseur. Ook over de servicegerichtheid van onderwijsbalie waren studenten kritisch. De medewerkers die de commissie hierover tijdens de visitatie sprak, stonden open voor deze kritiek en dachten direct mee over mogelijkheden voor verbetering.

UvA-Minds is een wetenschappelijk georiënteerd behandelcentrum voor ouder en kind. De meeste therapeuten zijn gepromoveerd of doen een promotieonderzoek. Een van de doelstellingen van het centrum is de opleiding van science-practitioners, maar er is maar weinig ruimte om UvA-studenten er klinische ervaring te laten opdoen of onderzoek te laten verrichten. Maar een heel klein percentage van de studenten kan er terecht. De opleiding heeft wel de beschikking over een zogenaamd 'babylab', waarin onder andere gewerkt wordt met videoregistraties en fysiologische metingen. Wederom een klein deel van de masterstudenten Pedagogische Wetenschappen kan binnen dit lab hun masterscriptie schrijven of een onderzoeksstage doen. Alumni gaven aan dat UvA-minds idealiter meer als ambulatorium van de opleiding gebruikt zou moeten worden. Het management zag daarnaast mogelijkheden door de samenwerking met de Pabo en basisscholen, waarmee studenten meer toegang hebben tot praktische onderzoekscontexten.

2.2 Overwegingen

Bacheloropleiding

De commissie stelt op basis van de zelfstudie, panelgesprekken en de geraadpleegde informatie over de vakinhoud vast dat de bacheloropleiding uitgaat van een voldoende wetenschappelijk georiënteerd programma, dat de studenten goed in staat stelt de beoogde eindkwalificaties op het academische en kennisinhoudelijke vlak te realiseren. De commissie meent dat de eindtermen adequaat zijn vertaald in leerdoelen per vak en dat de opleiding voldoende aandacht besteedt aan het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden. De opleiding heeft een logische structuur en opbouw. De commissie kan zich vinden in de redenering van de opleiding dat de theoretische en methodologische verwantschap tussen Pedagogiek en Onderwijskunde een gecombineerd eerste jaar zinvol en wenselijk maakt. Deze inrichting draagt bovendien bij aan de brede profilering van de bacheloropleiding. In de loop van het tweede en derde bachelorjaar gaan studenten meer de diepte in.

De commissie vindt dat de ordening van de leerstof tot een evenwichtige opbouw van kennis en vaardigheden leidt. De commissie bevestigt dat studenten gedurende de drie bachelorjaren geleidelijk meer kennis toepassen en vaardigheden en zelfstandigheid ontwikkelen. De volgordeverplichtingen die de opleiding hanteert leveren een positieve bijdrage aan de samenhang. De verschillende programmaonderdelen zijn logisch op elkaar afgestemd en kennen geen storende overlap (meer).

De samenhang in het programma wordt verder ondersteund door leerlijnen. De commissie waardeert het dat de opleiding met deze leerlijnen structuur aanbrengt en vindt het goed dat cursuscoördinatoren geacht worden de leerlijnen in de gaten te houden. Ze heeft echter ook geconstateerd dat de opleiding de leerlijnen voor een deel nog moet implementeren. Ze beveelt de opleiding aan dit snel te doen, parallel aan de stapsgewijze invoering van het nieuwe curriculum. Van de onderzoeksleerlijn heeft de commissie een positief beeld gekregen. Ze waardeert bovendien het programmaonderdeel Onderzoekspracticum, waarin vijf inhoudelijke leerlijnen samenkomen. Wel meent de commissie dat er weinig inhoudelijke interactie is tussen lopend onderzoek van docenten en het bacheloronderwijs.

Hoewel de commissie constateert dat alle ondersteunende basisdisciplines voldoende aan de orde komen, is zij kritisch over het geringe aantal contacturen in de bacheloropleiding. De commissie stelt vast dat de opleiding stappen heeft gezet om de studielast te verzwaren. De invoering van de practicumgroepen is positief, maar de totale studielast in de bacheloropleiding zou naar oordeel van de commissie nog verder geïntensiveerd kunnen worden. Daarmee zal de opleiding er tevens beter in slagen haar didactische visie in praktijk te brengen. Deze impliceert immers veel feedback, interactie en variatie in werkvormen. De commissie beveelt aan hier voor de bachelorjaren 2 en 3 verder werk van te maken. Ook aan de didactische professionalisering van docenten moet aandacht worden besteed. De commissie heeft er op basis van de toelichting tijdens de visitatie vertrouwen in dat de opleiding hierin succesvol zal zijn.

Sinds de vorige visitatie is het aandeel van de klinische vaardigheden in het programma duidelijk verbeterd. Dat geldt met name voor diagnostiek. Toch heeft de commissie geconstateerd dat in de bacheloropleiding meer contact met de klinische praktijk gewenst is. In dat verband zou de uitbouw van een ambulatorium alle afstudeerrichtingen goede diensten kunnen bewijzen. De commissie adviseert tevens het verplicht stellen van een korte bachelorstage waarbij studenten op wo-bachelorniveau met de klinische praktijk in aanraking

komen. Van het aandeel docenten met een klinische aantekening heeft de commissie geen duidelijke cijfers gekregen, maar haar stellige indruk is dat dit idealiter nog groeit.

Daarnaast maakt de commissie nog enkele kritische kanttekeningen. Het aantal gepromoveerde docenten is relatief klein (minder dan de helft van het totaal). Op het vlak van internationalisering valt winst te boeken. Naar het buitenland gaan tijdens de bacheloropleiding is mogelijk, maar erg weinig studenten doen dit. De voorwaarden daarvoor zouden kunnen worden geoptimaliseerd. Ook zou de kwaliteit van het studieadvies en de informatievoorziening beter kunnen. Hierbij zouden meer collectieve voorlichtingsmomenten voor studenten op sleutelmomenten in de studie zinvol kunnen zijn.

De commissie heeft ook kunnen vaststellen dat er veel zorg besteed wordt aan de evaluaties van cursussen en dat de opleiding een systeem van kwaliteitszorg hanteert waarmee ze zich zelf op onderdelen verbetert. De verschillende bevindingen rond de onderwijsleeromgeving afwegend, concludeert de commissie dat het programma de studenten voldoende in staat stelt de vereiste eindkwalificaties te realiseren.

Masteropleiding

Een masteropleiding Pedagogische Wetenschappen vereist een programma dat zowel wetenschappelijke vaardigheden ontwikkelt als vaardigheden voor de beroepspraktijk en studenten in staat stelt deze kennis en vaardigheden op een betekenisvolle manier te integreren. De commissie concludeert dat de masteropleiding uitgaat van een voldoende wetenschappelijk georiënteerd programma, waarmee de studenten de beoogde eindkwalificaties op het academische en kennisinhoudelijke vlak kunnen realiseren. De commissie stelt vast dat het wetenschappelijke niveau van de masteropleiding in het programma voldoende tot uitdrukking komt. De leerdoelen zijn concreet uitgewerkt en het programma is bij de drie afstudeerrichtingen evenwichtig verdeeld in cursorische programmaonderdelen, een stage en een afstudeerscriptie. Het programma werkt toe naar steeds meer integratie van kennis en vaardigheden. De masteropleiding wordt door de studenten als voldoende uitdagend ervaren. De commissie concludeert dat de diepgang van het onderwijs zich onderscheidt van de bacheloropleiding.

Er zijn duidelijke verschillen tussen de afstudeerrichtingen. Opvoedingsondersteuning is van de drie het meest onderzoeksmatig ingericht. De commissie begrijpt dat deze afstudeerrichting zich hiermee onderscheidt van Orthopedagogiek, maar concludeert ook dat het beroepsperspectief erg breed blijft. Voor (Forensische) Orthopedagogiek is dat perspectief concreter. De commissie waardeert het feit dat de opleiding met de programma's Orthopedagogiek en Forensische Orthopedagogiek voldoet aan de eisen voor een registratie Basisorthopedagoog NVO met aantekening diagnostiek. Tevens is voldaan aan de vooropleidingseisen van de postmaster opleidingen Orthopedagoog Generalist en GZ psycholoog.

Een groot deel van het masterprogramma bestaat uit de stage. Studenten Orthopedagogiek blijken weinig steun te ervaren bij het vinden van een geschikte stageplaats. Ook stellen stageinstellingen soms eisen die de studeerbaarheid van het programma bemoeilijken. De commissie ondersteunt het initiatief van opleiding om hardere afspraken te maken met de instellingen over de duur van de stage. De commissie oordeelt positief over de inzet en bereikbaarheid van de docenten. De stagebegeleiding vanuit de opleiding is goed verzorgd.

Voor de afstudeerrichtingen Orthopedagogiek en Forensische Orthopedagogiek bestaat ook de mogelijkheid de opleiding in deeltijd te volgen. De volgorde van programmaonderdelen garandeert daarbij volgens de commissie dat ook deeltijdstudenten een voldoende

samenhangend programma volgen. De positieve conclusies en de gesignaleerde verbeterpunten aangaande de onderwijsleeromgeving gelden volgens de commissie evenzeer voor de voltijd- als de deeltijdvariant.

Op basis van inhoud en vormgeving van het programma van de afstudeerrichtingen is de commissie van oordeel dat het masterprogramma studenten in staat stelt de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

2.3 Conclusie

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.
Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen, voltijd- en deeltijdvariant: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

3.1 Bevindingen

De commissie heeft in het kader van Standaard 3 verschillende documenten bekeken: verslagen van de examencommissie, Onderwijs- en Examenregelingen van de opleidingen en de studiegids en voorbeelden van tentamens, om een inventarisatie te maken van de toetsen uit verschillende curriculumjaren. Om een oordeel te kunnen geven over het gerealiseerde eindniveau van de opleidingen heeft ze bij wijze van steekproef 15 bachelortheses en 20 masterthesen bestudeerd (waarvan 5 uit de deeltijdvariant) en stageverslagen bekeken. Ook heeft ze een gesprek gevoerd met de examencommissie. Er is één gezamenlijke examencommissie voor de bachelor- en masteropleidingen Pedagogische Wetenschappen en Onderwijskunde, die bestaat uit drie hoogleraren, een universitair hoofddocent en een universitair docent. De examencommissie wordt ondersteund door een ambtelijk secretaris. De examencommissie ontwikkelt onder meer een toetsbeleid en ziet toe op de kwaliteit van de toetsing

Toetsing

De bachelor- en masteropleiding maken gebruik van diverse toetsvormen. In de zelfstudie worden deze opgesomd: tentamens met open of meerkeuzevragen, mondelinge tentamens, take home tentamens, opdrachten, presentaties en schriftelijke producten. De commissie heeft de lijst met vakken met bijbehorende toetsvormen voor beide opleidingen bestudeerd en geconcludeerd dat bij de meeste programmaonderdelen meerdere toetsvormen gehanteerd worden en dat deze toetsvormen aansluiten bij de gestelde leerdoelen. Ten opzichte van de vorige visitatie is de variatie in toetsvormen toegenomen. Dat geldt met name voor zover het nieuwe curriculum is ingevoerd; in 2011-2012 is dat het eerste jaar van de bacheloropleiding. In het practicumonderwijs wordt, meer dan in het oude curriculum, op toepassen van kennis en inzicht getoetst.

De opleiding verlangt van docenten dat zij de aard en de moeilijkheidsgraad van de toetsing afstemmen op (een representatieve steekproef van) de leerdoelen. Studenten worden per

cursus vooraf over de toetsvorm(en) geïnformeerd in de studiegids en cursushandleiding. Voor afname en nakijken van toetsen en het geven van feedback volgt de opleiding eveneens een protocol. Studenten weten dus wat de beoordelingscriteria zijn en welke prestatie ze moeten leveren om het studieonderdeel met succes af te ronden. De commissie heeft tijdens en voorafgaand aan de visitatie voorbeelden van tentamens kunnen bekijken en aan de hand van die steekproef vastgesteld dat het niveau daarvan voldoende was.

De zelfstudie noemt rond toetsing een aantal veranderingen ten opzichte van de vorige visitatie. Zo is het aantal toetsen toegenomen en worden deze evenwichtiger over het jaar verspreid. De commissie begreep uit het panelgesprek met studenten dat zij de studielast in het oude curriculum onevenwichtig verdeeld vonden. Op dit vlak heeft de opleiding naar het oordeel van de commissie vooruitgang geboekt. In het nieuwe curriculum wordt meer gebruik gemaakt van deeltentamens en toetsing binnen het practicumonderwijs. Daarbij wordt tevens ingezet, zoals bij Algemene methodenleer en statistiek. Een andere belangrijke verandering is dat het aantal herkansingen is teruggebracht naar één per jaar. De opleiding beoogt hiermee studenten intensiever te laten studeren. Bij cursussen die worden afgesloten met een paper of scriptie krijgen studenten in geval van een onvoldoende een deadline voor het inleveren van een herziene tekst. Indien die opnieuw met een onvoldoende wordt beoordeeld, moet de student de cursus opnieuw volgen.

De opleiding controleert de kwaliteit van toetsing op verschillende manieren. Ten eerste dienen cursuscoördinatoren een toets voor te leggen aan een collega-docent. Ten tweede wordt van coördinatoren verwacht dat zij in het evaluatieverslag reflecteren op de kwaliteit van toetsing. De examencommissie kan achteraf controle op de toetskwaliteit uitoefenen. De afstudeeropdrachten dienen altijd te worden voorgelegd aan een tweede beoordelaar. De commissie heeft tijdens haar bezoek een notitie ingezien over de implementatie van het toetsbeleid dat de faculteit op basis van een instellingsbreed kader heeft opgesteld. Tijdens de panelgesprekken bleek dat dit beleid nog grotendeels moet indalen. De commissie is positief over de genomen initiatieven, omdat ze tot een uniform en transparant systeem van toetsing leiden. Het realiseren van deze verbetermaatregelen zal echter tijd en inzet vragen en een proactieve rol van de examencommissie.

Een belangrijke maatregel is het aanstellen van een gepromoveerde toetsdeskundige als toetscoördinator vanaf 2011-2012. Er worden professionaliseringsactiviteiten georganiseerd rond toetsing, gericht op het gezamenlijk ontwikkelen en beoordelen van producten als toetsen en studiehandleidingen. Ook zijn er uitgebreide beoordelingsformulieren gemaakt voor scripties (vanaf 2010-2011). Voor het beoordelen van andere schrijfoopdrachten zijn eveneens formulieren ontwikkeld. Actieve controle op het gebruik daarvan door de examencommissie vindt nog niet plaats. Het management claimde dat de visitatie plaatshad op het moment dat de opleiding in een cultuuromslag zit.

Scripties en gerealiseerde eindkwalificaties

De bachelorscripties die de commissie steekproefsgewijs heeft bestudeerd, waren nog niet volgens eenzelfde stramen van criteria beoordeeld. In de meeste gevallen bleef de beoordeling beperkt tot enkele summiere opmerkingen op een tentamenformulier, ter onderbouwing van het cijfer. De bachelorscriptie (10 ec in het oude, 6 ec in het nieuwe curriculum) is een individuele literatuurstudie, waarin studenten laten zien dat zij in staat zijn om hun kennis van de pedagogiek toe te passen en te verdiepen. De commissie vond dat de scripties relatief hoog becijferd waren. Ze waren van wisselende kwaliteit: sommige studenten bleven naar het oordeel van de commissie op een oppervlakkig niveau steken, verwerkten weinig literatuur en bouwden hun betoog niet sterk gestructureerd op. De commissie heeft

ook scripties bekeken die qua beoordeling aan de andere kant van het spectrum liggen. De kwaliteit daarvan was inderdaad uitstekend, al vond de commissie deze werken ook wat hoog becijferd.

Een ander programmaonderdeel van de bacheloropleiding waarin verschillende eindtermen geïntegreerd getoetst worden, is het Onderzoekspracticum (15 ec). Studenten doorlopen in groepen van vijf een pedagogisch onderzoek, waarbij de onderwerpen worden aangedragen door de opleiding. Studenten kunnen hun voorkeur opgeven, maar worden uiteindelijk door de opleiding ingedeeld. Docenten en studenten gaven aan dat het Onderzoekspracticum een van de arbeidsintensiefste vakken is. De commissie heeft dat aan de hand van het materiaal dat ze tijdens de visitatie inzag kunnen bevestigen. Het practicum is een goede voorbereiding op de masteropleiding, en het niveau van het onderzoek is voldoende. De commissie constateert wel dat in de huidige curriculumopbouw het onderzoek is losgekoppeld van de literatuurstudie in de Bachelorscriptie. In principe krijgen de vijf studenten hetzelfde cijfer voor het eindwerk van het Onderzoekspracticum, tenzij de docent voor een gedifferentieerd oordeel aanleiding ziet.

In de masteropleiding worden de kennisinhoudelijke en onderzoeksgerichte eindkwalificaties met name getoetst in de scriptie; de meer praktijkgerichte eindtermen in de stage. Bij Orthopedagogiek en Forensische Orthopedagogiek zijn dit gescheiden programmaonderdelen, terwijl de afstudeerrichting Opvoedingsondersteuning een geïntegreerd afstudeerproject kent in de vorm van een praktijkonderzoek. Voor de beoordeling van de masterscripties zijn beoordelingscriteria opgesteld die bij alle drie de afstudeerrichtingen worden gehanteerd. Daarnaast bestaan er richtlijnen voor de becijfering van de scriptie. De commissie heeft van de verschillende afstudeerrichtingen scripties bestudeerd. Ze constateerde dat er een grote variëteit bestaat in soorten onderzoek, van literatuurstudies en meta-analyses tot uitwerkingen van klinische casussen. De opleiding lichtte tijdens het bezoek toe dat ze bewust voor deze ruimte heeft gekozen. De commissie vond dat in een enkel geval de uitwerking van een klinische casus in één diagnostische scriptie die zij bekeken heeft meer tot generaliserende conclusies had moeten leiden. Over de kwaliteit van de geselecteerde scripties was de commissie gemiddeld genomen positief.

Studenten bleken tevreden over de vrijheid die zij krijgen bij het opzetten van een scriptieonderzoek, maar de ervaringen met de begeleiding waren zeer wisselend. Over de stagebegeleiding waren zij veel positiever. Dat wil zeggen: zodra zij eenmaal een stageplek hadden weten te vinden. De beoordeling van de masterstage vindt plaats door de stagebegeleider in de praktijkinstelling en de stagebegeleider vanuit de opleiding gezamenlijk, op basis van het stageverslag en de uitvoering van de stage. De stagebegeleider vanuit de opleiding brengt ook tweemaal een bezoek aan de stage-instelling van de student. Alumni van Orthopedagogiek stelden vast dat hun stage hen goed had voorbereid op de praktijk waarin ze na afstuderen terecht waren gekomen.

3.2 Overwegingen

De commissie heeft vastgesteld dat de opleidingen toetsen hanteert van voldoende kwaliteit, met toetsvormen die zijn afgestemd op de vakinhoud en de gestelde leerdoelen. De variatie in toetsvormen is naar het oordeel van de commissie in orde. De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding bezig is onder verantwoordelijkheid van de examencommissie een toetsbeleid te implementeren dat bestaande praktijken formaliseert en verder uitbreidt, waarmee een uniform en transparant systeem van toetsing beoogd wordt. De examencommissie heeft hiervoor de verantwoordelijkheid. De commissie is positief over het aanstellen van een toetscoördinator die betrokken is bij het opstellen van handleidingen,

individuele ondersteuning en professionaliseringsactiviteiten rondom toetsing. De opleiding heeft ten opzichte van de vorige visitatie al een aantal verbetermaatregelen doorgevoerd rondom toetsing, waaronder intensivering en spreiding van het aantal toetsmomenten. De commissie is positief over het terugbrengen van het aantal herkansingen. Een groot deel van de plannen moet echter nog concreet ten uitvoer worden gebracht. De commissie beveelt de opleiding aan snel werk te maken van de gepresenteerde plannen, daarvoor een explicieter tijdspad te hanteren en de examencommissie een proactieve rol te laten vervullen.

De commissie stelt vast dat toetsen in de loop van het bachelorcurriculum een duidelijke opbouw in moeilijkheidsgraad kennen. Verschillende leerlijnen komen goed bij elkaar in de bachelorscriptie en het Onderzoekspracticum. De commissie is positief over de manier waarop in de bacheloropleiding onderzoeksvaardigheden worden getoetst, maar vindt het jammer dat beide onderdelen zijn losgekoppeld. Voor een werkelijk geïntegreerde toetsing van de verschillende eindkwalificaties zou een combinatie beter zijn. De commissie raadt dan ook aan de mogelijkheden te inventariseren om ondanks de verschillende opzetten (individuele scripties versus groepswork bij het Onderzoekspracticum) te komen tot één eindwerk. De begeleiding en beoordeling van deze werken zouden in alle gevallen voor rekening moeten komen van gepromoveerde docenten. Ondanks deze kritiepunten is de commissie er op basis van het door haar bestudeerde materiaal van overtuigd dat bachelorstudenten de eindkwalificaties realiseren en dat de bacheloropleiding daarom voor standaard 3 als voldoende moet worden beoordeeld.

Wat de masterscripties betreft heeft de commissie vergelijkbare conclusies getrokken: hoewel de kwaliteit ervan wisselend is, zijn er geen onvoldoende stukken. Alle scripties voldoen qua onderzoeksopzet, methode en inhoud aan de eisen die daaraan op masterniveau gesteld mogen worden. De variëteit in mogelijke onderzoekstypen en scriptieonderwerpen bleek erg groot te zijn. De commissie vindt dit prima, maar raadt dringend aan de initiatieven in praktijk te brengen die de examencommissie heeft genomen in verband met het formuleren van duidelijke criteria en werkwijzen voor de beoordeling van scripties. Op basis van het bestudeerde materiaal en de verschillende panelgesprekken is de commissie er van overtuigd dat de beoogde implementatie van het toetsbeleid in de toekomst uniformiteit en kwaliteit beter kan garanderen. Dat betekent echter niet dat de studenten nu onvoldoende kwaliteit leveren. Ook het praktijkgerichte deel van de masteropleiding vindt de commissie voldoende. Van de stages heeft zij een positieve indruk gekregen.

Van de afstudeerwerken uit de master waren er vijf van studenten die de deeltijdopleiding (Orthopedagogiek en Forensische Orthopedagogiek) volgden. Ook deze stukken waren van voldoende kwaliteit. Dit bevestigde de commissie in haar oordeel dat met de opzet van het deeltijdprogramma evenzeer de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

3.3 Conclusie

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.
Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen, voltijd- en deeltijdvariant: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

Algemeen eindoordeel

De commissie is van mening dat de Universiteit van Amsterdam een gedegen bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen biedt. De opleidingen voldoen aan de eisen

die daaraan gesteld worden. Het onderwijs heeft in de bacheloropleiding een breed karakter, dat in de loop van het curriculum voldoende verdieping en specialisatie krijgt. Afgestudeerden hebben voldoende kennis en vaardigheden om als academische professionals naar de arbeidsmarkt uit te stromen. Voor de masteropleiding geldt dit evenzeer en wel op het gevorderde niveau dat daarvan verwacht mag worden. De commissie heeft vastgesteld dat de opleidingen verschillende verbeterpunten naar aanleiding van de vorige visitatie ter hand heeft genomen en neemt. De onderwijsleeromgeving stelt de studenten in staat om de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Conclusie

De commissie beoordeelt de *bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen* als **voldoende**.

De commissie beoordeelt de *masteropleiding Pedagogische Wetenschappen, voltijd- en deeltijdvariant* als **voldoende**.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie

---

Martine Brunt-van Leeuwen is masterstudent Onderwijswetenschappen aan de Open Universiteit. Zij studeerde analytische en fysische chemie aan de Hogeschool Rotterdam te Delft en behaalde haar diploma in 1994. Zij volgde daarna een tweejarige opleiding aan de Pabo tot basisschoollerares en een deeltijdopleiding Speciaal Onderwijs met als afstudeerrichting Intern Begeleider/Remedial Teacher van de Kleuterbouw. Vanaf 1999 heeft zij als groepsleerkracht op basisscholen te Rozenburg gewerkt, vanaf 2004 is zij tevens onderbouwcoördinator en vanaf 2006 intern begeleider. Zij is lid van het curatorium, adviesorgaan van Penta College CSG Blaise Pascal sinds 2011.

Prof. dr. dr.h.c. mult. Erik De Corte was van 1978 tot 2006 gewoon hoogleraar aan de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen van de KU Leuven met als voornaamste opdracht onderzoek en onderwijs op het domein van de onderwijskunde, inz. de onderwijspsychologie. Hij behaalde in 1960 het diploma van onderwijzer aan de normaalschool te Torhout en promoveerde in 1970 tot doctor in de Pedagogische Wetenschappen aan de KU Leuven. In het academiejaar 1998-1999 verbleef hij als visiting scholar aan de School of Education van Stanford University en in 2005-2006 als Fellow aan het Center for Advanced Study in the Behavioral Sciences te Stanford, California. Zijn belangrijkste onderzoeksinteresses betreffen het ontwikkelen van een theorie van het leren en onderwijzen van cognitieve en zelfregulatievaardigheden, inz. op het domein van de wiskunde bij leerlingen van de lagere school en het onderzoek naar de aard en de invloed van “beliefs” op het leren van wiskunde. Hij was de eerste President (1985-1989) van de European Association for Research on Learning and Instruction (EARLI) en tevens de “founding editor” van EARLI’s tijdschrift *Learning and Instruction* (1990-1993). Voor zijn domeindeskundigheid heeft hij internationale erkenning gekregen door onder meer het behalen van twee eredoctoraten, de toekenning van meerdere wetenschappelijke awards (zoals de EARLI Oeuvre Award for Outstanding Contributions to the Science of Learning and Instruction) en het lidmaatschap van de National Academy of Education of the United States en de Royal Norwegian Society of Sciences and Letters, het fellowship van de International Academy of Education en van de American Educational Research Association. Van 1987 tot 1993 was hij Directeur van het Instituut voor Levende Talen en van 1994 tot 1998 Voorzitter van het Departement Pedagogische Wetenschappen van de KU Leuven. Hij heeft sinds 1994 veelvuldig deelgenomen als voorzitter of als lid aan visitatiecommissies in België, Finland, Duitsland, Frankrijk en Nederland (o.m. voorzitter van de onderzoeksvisitatie Pedagogiek en Onderwijskunde in 2000 en van de onderwijsvisitatie Pedagogische Wetenschappen in 2005).

Walter Hellinckx is emeritus professor Orthopedagogiek, K.U. Leuven. Hij studeerde Pedagogische Wetenschappen aan de Katholieke Universiteit te Leuven en promoveerde in 1979 aan deze universiteit met een proefschrift over vroegtijdige hulpverlening aan gezinnen met een kind met Down’s syndroom. Na zijn promotie specialiseerde hij zich op het domein van de orthopedagogische hulpverlening aan kinderen en jeugdigen met gedragsproblemen. Hij verrichtte jarenlang onderzoek m.b.t. de kwaliteit van de pedagogische hulpverlening in residentieel verband en was voorzitter, nu honorary president, van Eusarf (European Association for the Scientific Study of Residential Care, Foster Care and its alternatives). De laatste jaren verlegde het zwaartepunt van zijn onderzoek zich naar gezinspedagogische factoren bij het ontstaan van agressief gedrag en naar pedagogische factoren bij het ontstaan van kindermishandeling. Vanaf 1999 was hij gasthoogleraar aan het Département Sciences de l’Éducation van de Université Paris X Nanterre en lid van de Conseil Scientifique van het Observatoire National de l’Enfance en Danger in Parijs. Voor zijn wetenschappelijk werk en

het bevorderen van de Europese studentenuitwisseling ontving hij in 2008 de Medaille van de Universiteit van Warschau en in 2010 de eerste Eusarf-Award. In 2003 maakte hij deel uit van de visitatiecommissie voor het Graduaat in de Orthopedagogie in Vlaanderen en in 2005 van de onderwijsvisitatiecommissie Pedagogische Wetenschappen in Nederland.

Ernest van Lieshout studeerde Psychologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen en behaalde zijn doctoraal (cum laude) in 1973 en zijn doctoraat in de Sociale Wetenschappen in 1984 aan dezelfde universiteit. Titel van het proefschrift is ‘Strategietraining voor het oplossen van visuele vergelijkingstaken ter bevordering van aandacht bij moeilijk lerende kinderen: een oogbewegingsonderzoek’. In 1973 begon hij als wetenschappelijk medewerker bij de vakgroep Orthopedagogiek van de (toenmalige) Katholieke Universiteit Nijmegen, thans Radboud Universiteit Nijmegen. In 2000 werd hij benoemd tot hoogleraar Orthopedagogiek met betrekking tot onderwijsleerproblemen aan de Vrije Universiteit Amsterdam, waar hij in 2010 met emeritaat ging. Zijn specialisme als onderzoeker ligt op het gebied van de verklaring en behandeling van rekenproblemen. Daarbij vormt de theorie van de psychologische informatieverwerking het belangrijkste theoretische kader. De heer Van Lieshout is onder meer lid geweest van het Dagelijks Bestuur van de afdeling, van de Examencommissie Pedagogische Wetenschappen en van de universitaire examencommissie Toekenning Onderwijscertificaat (later BKO).

Dolf van Veen studeerde Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam en werkte in de kinderpsychiatrie en jeugdhulpverlening. Daarna was hij onderzoeker aan de Rijksuniversiteit Leiden, algemeen studie leider Pedagogiek aan het Nutsseminarium (UvA en later Hogeschool van Amsterdam) en hoofd van het Educatief Samenwerkingsverband Amsterdam Noord-Holland (ESAN). Hij was en is projectleider van landelijke en grootstedelijke innovatieprogramma’s op het gebied van het (speciaal) onderwijs, het jeugd beleid en de jeugdzorg en gasthoogleraar aan diverse buitenlandse universiteiten. Sinds 1998 bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Nottingham, vanaf 2000 hoofd van het Landelijk Centrum Onderwijs en Jeugdzorg, onderdeel van het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (thans Nederlands Jeugdinstituut) en sinds 2004 tevens verbonden aan Hogeschool Inholland als lector Grootstedelijk Onderwijs en Jeugd beleid. In 2009 is hij benoemd als ambassadeur Samenwerken voor de Jeugd door de ministeries van OCW en Jeugd en Gezin, mede namens de VNG. Zijn onderzoek en ontwikkelingswerk omvat beleidsstrategieën en innovatieprogramma’s van overheden en praktijkinstellingen gericht op kwetsbare kinderen en jeugdigen, hun gezinnen en scholen.

Chris Zaad is opgeleid als orthopedagoog en was van 1972 tot 1990 hoofd gedragswetenschappelijke dienst St. Maartenskliniek te Nijmegen, een gespecialiseerd ziekenhuis voor orthopedie, reumatologie en revalidatie. Van september 1990 tot september 1992 was hij directeur van Martinus van Beek, een kleine woon- en behandelinstelling voor slechthorende en spraaktaal gehandicapte kinderen te Nijmegen. Van 1992-1999 was hij hoofd sector behandeling Zonhove, behandelcentrum voor meervoudig gehandicapte kinderen en jongeren. Van 1999- mei 2008 was hij eindverantwoordelijk behandelaar en voorzitter moreel beraad Zonhove/SWZ. Momenteel heeft hij een eigen praktijk, Chris Zaad Advies, als GZ-psycholoog, Orthopedagoog-Generalist.

Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader

Ten behoeve van de onderwijsvisitatie/accreditatie van de bachelor- en masteropleidingen Pedagogische Wetenschappen in Nederland

1. Inleiding: relatie tot de onderwijsvisitatie 2011/2012

Voorafgaand aan de visitatie van de pedagogiekopleidingen in Nederland heeft de Kamer Pedagogiek en Onderwijskunde, de criteria vastgelegd waaraan naar haar oordeel de academische bachelor- en masteropleiding moeten voldoen. Zij heeft daarbij aansluiting gezocht bij de uitgangspunten van de vorige visitatiecommissie, die in 2005 de opleidingen heeft beoordeeld. Daarnaast heeft de Kamer bij het opstellen van de criteria zich rekenschap gegeven van de criteria die, voor zover vergelijkbaar, in andere landen gelden.

Bij de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen gaat het om een disciplinegeoriënteerde bachelor waarbij in de meeste gevallen sprake zal zijn van doorstroom naar een masteropleiding in dezelfde (deel)discipline (zie de nota 'Naar een open hoger onderwijs' van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2000). Voor de zelfstandige beroepsuitoefening als pedagoog heeft de driejarige bacheloropleiding in de pedagogiek naar onze ervaringen tot nu toe geen civiel effect gehad, omdat het competentieniveau na drie jaar hiervoor te beperkt is (zie Onderwijsvisitatie Pedagogische Wetenschappen, VSNU, 2005, p. 25). De nadruk in de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen ligt op disciplinaire academische vorming en kennisverwerving. De bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen biedt daarmee een uitstekende basis om door te kunnen stromen naar een masteropleiding Pedagogische Wetenschappen of naar een andere (gerelateerde) masteropleiding. Tevens leidt een bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen op voor functies op de arbeidsmarkt, waarvoor een algemene academische basisvorming voldoende is, welke indien nodig op de werkvloer aangevuld wordt met bij- en nascholing. In nauwe aansluiting op de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen is de masteropleiding Pedagogische Wetenschappen echter een noodzakelijke voorwaarde voor de zelfstandige beroepsuitoefening als pedagoog. De bachelor- en masteropleidingen Pedagogische Wetenschappen richten zich op het zelfde domein. Het verschil tussen bachelor en master is een niveaoverschil. De master afgestudeerde kan zelfstandig complexe en ongestructureerde problemen onderzoeken en hanteren. De bachelor afgestudeerde zal veelal onder supervisie / begeleiding werken en aan de hand van protocollen en voorgeschreven werkwijzen.

De invoering van de bachelor-masterstructuur heeft geleid tot een aantal nieuwe voorwaarden en uitgangspunten. Het gaat immers om twee afzonderlijke, eigenstandige opleidingen met ieder een eigen set doelstellingen en eindtermen. Daarbij wordt enerzijds verwacht dat de bachelor een behoorlijke keuzevrijheid kent (bijvoorbeeld in de vorm van een minor) en dat na de bachelor opnieuw kan worden nagedacht over de keuze van een master, eventueel in een andere richting of aan een andere universiteit.

Anderzijds blijkt uit de argumentatie van het ministerie ten aanzien van de (on)doelmatigheid van een tweejarige masteropleiding Pedagogische Wetenschappen, dat bachelor en master juist in hun samenhang moeten worden gezien. De gewenste specialisatie en de voorbereiding op postacademisch onderwijs vindt immers plaats in bachelor én master tezamen. Daarmee verschaft de ministerie de pedagogiekopleidingen een paradoxale opdracht, die heeft geresulteerd in een behoorlijke diversiteit tussen de Nederlandse pedagogiekopleidingen, waarbij vooral de omvang van de specialisatiefase en de omvang van de vrije keuzeruimte

tussen opleidingen verschilt in de bachelorfase. Dit zal er toe leiden dat wanneer een specifiek bachelorprogramma met andere bachelorprogramma's wordt vergeleken er verschillen worden gevonden, in het bijzonder met betrekking tot de invulling van de keuzeruimte. Dit geldt ook, maar in veel mindere mate, bij een onderlinge vergelijking van masterprogramma's. Wanneer echter de bachelor- en masteropleiding als één geheel worden bekeken, zijn de Nederlandse opleidingen onderling goed vergelijkbaar. Ook is duidelijk dat er inhoudelijk weliswaar verschillen bestaan, maar dat over het te bereiken eindniveau grote eensgezindheid heerst. Verschillen in profilering zullen zowel tussen opleidingen als binnen opleidingen (bijvoorbeeld tussen verschillende mastervarianten) altijd aanwezig zijn. Van belang is daarom vooral ook de academische vorming en de wetenschappelijke oriëntatie zoals die in de eindtermen van de verschillende bachelor- en masteropleidingen naar voren komen.

Aanvullend dient aangetekend te worden dat in andere Europese landen, voor wat betreft de klinische opleiding, uitgegaan wordt van een driejarige bachelor- en een tweejarige masteropleiding. Ook in het vorige visitatierapport (zie Onderwijsvisitatie Pedagogische Wetenschappen, VSNU, 2005, p. 27) is aangegeven dat een vijfjarige academische studie goede mogelijkheden zou bieden tot zowel algemeen academische als op het beroep gerichte academische (professionele) vorming. In Nederland is getracht in navolging hiervan en in samenwerking met de psychologen accreditatie te verkrijgen voor het voorzorgen van een tweejarige masteropleiding voor de klinische opleiding in de pedagogiek (orthopedagogiek). Deze aanvragen zijn niet doelmatig bevonden door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het ministerie beroept zich onder andere op het argument dat de opleidingen in het verleden vierjarig waren en van voldoende niveau en meent daarnaast dat er geen bezwaar is tegen het opnemen van specialistische onderdelen in de bachelorfase.

De Kamer Pedagogische Wetenschappen heeft zich op het standpunt gesteld dat bij het formuleren van de criteria de bachelor- en masteropleiding een organisch op elkaar aansluitend geheel vormen. Daarbij respecteert en accepteert zij verschillen die er in de afgelopen periode tussen de verschillende opleidingen Pedagogische Wetenschappen zijn ontstaan ten aanzien van de omvang van de specialisatiefase en de omvang van de vrije keuzeruimte. Wel is de Kamer Pedagogische Wetenschappen van mening dat de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen - mede gezien de internationale eisen - overwegend uit pedagogiekvakken, methodologische en statistische, en steunvakken moet bestaan.

2. Doelstelling en aard van de academische pedagogiekopleiding

Het uitgangspunt bij het opstellen van de criteria is dat de Pedagogische Wetenschappen een zelfstandige opleiding is met eigen doelstellingen. Die doelstellingen zijn enerzijds ontleend aan het disciplinaire karakter van de Pedagogische Wetenschappen als wetenschap en anderzijds aan het veld van toepassingen waarop de opleiding voorbereidt. Mede bepalend voor de identiteit van de pedagogiekopleiding is de (inter)nationale herkenbaarheid en erkenning ervan.

Vanuit deze achtergrond richt de pedagogiek zich op de wetenschappelijke bestudering van opvoeding, onderwijs en hulpverlening. Observatie en analyse van gedrag dient te geschieden met enerzijds kennis over de biologische fundering van het gedrag en anderzijds over de sociale en fysieke context waarbinnen dit gedrag plaatsvindt. Dit geldt ongeacht de subdiscipline van de pedagogiek.

De aard van de Pedagogische Wetenschappen brengt mee dat in deze discipline uiteenlopende modellen worden gehanteerd voor de beschrijving en verklaring van opvoeding, onderwijs en hulpverlening. Een belangrijke taak van de Pedagogische Wetenschappen is dan ook verbanden te leggen tussen de verschillende verklaringsmodellen.

Er worden diverse onderzoeksopzetten en methoden toegepast in de verschillende gebieden van de pedagogiek zoals de experimentele en de quasi-experimentele onderzoeksopzet, alsmede klinische observatie, laboratoriumonderzoek, fysiologische metingen en survey onderzoek. Kennis van verschillende veel gebruikte methoden wordt van groot belang geacht voor de academisch geschoolde pedagoog.

De pedagogiekopleiding bereidt de studenten voor op de pedagogische onderzoeks- en beroepspraktijk. Een specifiek kenmerk hiervan is dat pedagogen, net zoals psychologen en medici, beslissingen nemen die het (geestelijk) welzijn van individuele personen in belangrijke mate kunnen bepalen. Kennis over de ethiek van onderzoek en bij professioneel handelen is daarom onontbeerlijk.

3. De inhoud van de opleiding

Voorgaande uitgangspunten leiden ertoe dat de pedagogiekopleiding, naar het oordeel van de Kamer Pedagogiek en Onderwijskunde, inhoudelijk tenminste de volgende componenten dient te omvatten, waarbij dient te worden opgemerkt dat de genoemde componenten niet per se als afzonderlijke cursus of qua naamgeving in het curriculum moeten zijn terug te vinden. De componenten kunnen ook als onderdeel van (meerdere) andere cursussen in het curriculum worden aangeboden.

In de Bachelorfase:

- a. kennis van de belangrijkste deelgebieden van de pedagogiek, zoals, algemene en historische pedagogiek, orthopedagogiek, gezinspedagogiek, onderwijskunde en leerproblemen.
- b. kennis van de steungebieden: psychologie, sociologie, (neuro)biologie, wetenschapsfilosofie, ethiek, methodenleer, data-analyse en statistiek;
- c. onderwijs en oefening in de methoden van de pedagogische wetenschap en het empirisch onderzoek (doorlopen van de empirische cyclus);
- d. naast kennis van de belangrijkste fundamentele deelgebieden ook ervaring met voor een pedagoog relevante vaardigheden, zoals gesprekstechnieken, schrijfvaardigheid, presenteren;
- e. afhankelijk van de beroepspraktijk de mogelijkheid om (indien relevant en gewenst) een stevige basis te leggen om in de masterfase te kunnen voldoen aan de eisen voor de basiskwalificatie orthopedagoog NVO en de aantekening diagnostiek en de toegangskwalificatie tot de postacademische opleiding tot gezondheidszorgpsycholoog of NVO Orthopedagoog-generalist;
- e. een bachelorthesis, hetzij een verslag van een literatuuronderzoek, hetzij een verslag van een (kleinschalig) empirisch onderzoek.

In de Masterfase:

- a. inhoudelijke, specialistische kennis, afhankelijk van de mastervariant;
- b. gesuperviseerde praktijk- en onderzoeksstage;
- c. (indien relevant en gewenst, mede afhankelijk van de mastervariant) verdere oefening in vaardigheden voor de beroepspraktijk, zodanig dat daarmee voldaan wordt aan de eisen voor de basiskwalificatie orthopedagoog NVO en de aantekening diagnostiek en de toegangskwalificatie tot de postacademische opleiding tot gezondheidszorgpsycholoog of NVO Orthopedagoog-generalist;
- d. een masterthesis: opzet, uitvoering en rapportage van een empirisch en/of analytisch onderzoek waarbij sprake is van een hoge mate van zelfstandigheid.

4. Bestuurlijke en organisatorische randvoorwaarden

De Kamer Pedagogiek en Onderwijskunde neemt als uitgangspunt dat het eigen karakter van de pedagogiekopleiding een zodanige bestuurlijke en organisatorische inbedding vereist dat de beslissingsbevoegdheid over het programma bij pedagogen berust, met inbegrip van de toets- en examencommissie. Ten slotte acht de Kamer regelmatig landelijk overleg over kwalificaties voor beroepsuitoefening en beroepsethiek tussen de pedagogiekopleidingen en met de beroepsvereniging van groot belang.

Bijlage 3. Internationale vergelijking

Voor een beschrijving van de positie van de opleidingen pedagogiek in Nederland in internationaal perspectief, heeft de Kamer Pedagogiek het NUFFIC gevraagd de Nederlandse opleidingen te vergelijken met enkele buitenlandse opleidingen. Het onderzoek is uitgevoerd door mevr. J. Stannard van de afdeling Afdeling Onderwijsvergelijking. Aanvullende gegevens zijn verstrekt over de opleidingen in Duitsland door mevr. dr. Vera Munde en over België door prof dr. Hans Grietens beide van de Rijksuniversiteit Groningen.

Het onderzoeksverslag gaat in op de opleidingen pedagogiek en onderwijskunde in Spanje, Duitsland, Engeland en de Verenigde Staten. De conclusie die uit dit onderzoek getrokken kan worden, is dat de opleidingen internationaal niet eenvoudig te vergelijken zijn. Uit de landenbeschrijvingen blijkt dat de bachelor vaak ingericht is als de opleiding tot leerkracht basisonderwijs. Na een doorgaans driejarige opleiding kunnen de afgestudeerde bachelors het onderwijs ingaan of opteren voor een 2-jarige masteropleiding gericht op pedagogiek, onderwijskunde of orthopedagogiek. De component onderzoeksvaardigheden en academische vorming komt dan pas aan de orde in de master en is zeer beperkt.

Vastgesteld kan worden dat er weinig overlap is tussen de opleidingen in Spanje, Engeland en de Verenigde Staten en de Nederlandse opleiding pedagogiek en onderwijskunde. De doelgroep, de gerichtheid op de praktijk, de academische vorming en de opzet van de opleidingen zijn wezenlijk anders en de Nederlandse opleidingen leveren een ander type alumni af.

Van de vier beschreven landen worden in Duitsland een aantal vergelijkbare programma's aangetroffen, met name waar het gaat om de Orthopedagogiek. Het doel van de opleiding is

daar echter vaak het trainen van leerkrachten voor het speciaal onderwijs, maar er zijn ook een aantal minder op het onderwijs gerichte opleidingen. De focus ligt daar vooral op het pedagogisch handelen en veel minder op diagnostiek. Dit wordt dan ook expliciet geoefend in verschillende stages. De Nederlandse opleidingen hebben minder stage mogelijkheden. Daarnaast worden in Nederland veel vakken met betrekking tot statistiek, methoden en technieken aangeboden die in Duitsland maar een zeer klein percentage van de opleiding uitmaken. In de tabel wordt als voorbeeld een vergelijking gemaakt tussen de Carl von Ossietzky Universität Oldenburg en de Rijksuniversiteit Groningen m.b.t. de studie Orthopedagogiek.

Meer overlap in programma en uitgangspunten bestaat er met de zusteropleidingen in België. De opleiding pedagogische wetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven duurt in totaal vijf jaar (drie bachelor- en twee masterjaren). De richting orthopedagogiek is één van de vier richtingen die in de master kunnen worden gekozen (de andere zijn algemene pedagogiek, sociale pedagogiek en onderwijskunde). De studenten moeten aan het einde van het tweede bachelor jaar uit één van deze vier richtingen een indicatieve (niet-bindende) keuze maken en volgen dan een korte inleidende stage (tussen tweede en derde bachelor). Het is niet gebruikelijk dat studenten na de bachelor uitstromen.

Het eerste masterjaar bestaat voornamelijk uit typische orthopedagogiekvakken en bijhorende practica (bv. diagnostiek, interventies in de orthopedagogiek, verdiepende colleges over handicap, leerstoornissen, gedrags- en opvoedingsproblemen). In het tweede masterjaar volgen ze gedurende twintig weken een klinische stage. De praktijk supervisor van de stage moet een orthopedagoog zijn. De stage is vijf dagen per week en er zijn terugkom-momenten voor het bespreken van casuïstiek (tweewekelijks) en stage-ervaringen (drie keer). De masterproef wordt gekozen bij het begin van het eerste masterjaar en dient te worden afgerond aan het einde van het tweede masterjaar. De masterproef wordt behalve door de promotor(en) ook door twee onafhankelijke correctoren beoordeeld. De masterproef dient niet te worden verdedigd. De masterproef staat los van de these. Hoewel studenten wordt aanbevolen een masterproef te maken op het domein van de orthopedagogiek, is dit geenszins verplicht. Zo kunnen orthopedagogiekstudenten bijvoorbeeld ook hun masterproef over een onderwijskundig thema maken.

Samenvattend: De opleidingen (ortho)pedagogiek en onderwijskunde in Nederland nemen internationaal gezien een tamelijk aparte positie in. Het programma van de zuster opleidingen in België (3 BA + 2 MA) komt nog het meest overeen. Een drie- of vier-jarige bachelor is in veel landen gebruikelijk, maar deze wordt ingezet als opleiding voor leerkrachten basisonderwijs of speciaal onderwijs en functioneert dan ook als eind opleiding. Studenten die zich willen specialiseren kunnen een twee-jarige master volgen die inhoudelijk overlapt met delen van de |Nederlandse BA/MA opleiding. In die landen is de aandacht voor statistiek en M&T vakken veel minder.

Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties

Eindkwalificaties bachelor Pedagogische Wetenschappen

Eindtermen	Niveau
<p>De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. de voornaamste theorieën en onderzoeksmethoden met betrekking tot pedagogiek, pedagogische processen en middelen 2. pedagogische processen in verschillende cultureel en historisch gesitueerde opvoedingscontexten 3. de ontwikkeling, opbouw en structuur van het pedagogisch beroepsveld en van de organisatie en werkwijze van pedagogische zorgsystemen 4. de beginselen van relevante nevenwetenschappen, zoals psychologie, onderwijskunde, neurologie en filosofie 5. beschikbare methoden voor de verschillende fasen van de diagnostische beoordeling van pedagogische situaties 6. de belangrijkste interventiemodellen en – strategieën en de belangrijkste methodieken voor begeleiding van beroepsopvoeders 7. methoden van evaluatieve, waaronder beroepsethische, afweging met betrekking tot pedagogiek en de praktische beroepsuitoefening als pedagoog	<p>Kennis en inzicht:</p> <p>De afgestudeerde heeft aantoonbare kennis en inzicht van een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is. (Dublin descriptor 1)</p>
<p>De afgestudeerde heeft:</p> <ol style="list-style-type: none"> 8. actieve en toepasbare kennis op het gebied van de pedagogische wetenschappen om toelating te verwerven tot een masteropleiding pedagogische wetenschappen	<p>Toepassen kennis en inzicht:</p> <p>De afgestudeerde is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied. (Dublin descriptor 2)</p>
<p>De afgestudeerde is in staat om:</p> <ol style="list-style-type: none"> 9. een pedagogisch probleem te formuleren, analyseren en relevante informatie hieromtrent te verzamelen 10. sociaalwetenschappelijke publicaties zowel in theoretisch als in empirisch opzicht kritisch te evalueren 11. de analyse van eenvoudig empirisch onderzoek uit te voeren	<p>Oordeelsvorming:</p> <p>De afgestudeerde is in staat om relevante gegevens te verzamelen en interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaal maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten. (Dublin descriptor 2)</p>

<ol style="list-style-type: none"> 12. het eigen vakgebied vakinhoudelijk en wetenschapsfilosofisch te plaatsen ten opzichte van andere maatschappij- en gedragswetenschappen en ten opzichte van de eigen historische ontwikkeling 13. methoden van evaluatieve, waaronder ethische, afweging toe te passen met betrekking tot pedagogiek en de praktische beroepsuitoefening als pedagoog 14. De afgestudeerde heeft: 15. basisvaardigheden gespreksvoering, observatie en rapportage, testafname en interventieplanning 16. een open en kritische houding tegenover de eigen kennisaanspraken en die van anderen 17. een open en kritische houding tegenover eigen ethische en sociaal-politieke aanspraken en die van anderen 	
<p>De afgestudeerde is in staat om:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. (de resultaten van een analyse van) een pedagogisch probleem schriftelijk en mondeling te presenteren, zowel aan vakgenoten als aan een breder publiek 2. de analyse van een eenvoudig empirisch onderzoek te presenteren 3. zelfstandig en in (multidisciplinair) groepsverband te werken 4. De afgestudeerde heeft: 5. verantwoordelijkheid en respect jegens anderen (collega's, cliënten) 	<p>Communicatie:</p> <p>De afgestudeerde is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek bestaande uit specialisten of niet-specialisten. (Dublin descriptor 4)</p>
<p>De afgestudeerde heeft:</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. vaardigheden die noodzakelijk zijn voor de verwerving en ontwikkeling van vakspecifieke kwalificaties [zoals 10,11,13,14,19] 	<p>Leervaardigheden:</p> <p>De afgestudeerde bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan. (Dublin descriptor 5)</p>

Eindkwalificaties master Pedagogische Wetenschappen

Kennis en inzicht

De afgestudeerde heeft grondige en specialistische kennis van en inzicht in:

1. theorieën en bevindingen én van methoden en technieken van de gekozen specialisatie alsmede van onderwerpen binnen of buiten die specialisatie die voor gebruik van genoemde theorieën en bevindingen van belang zijn;
2. de psychodiagnostiek en behandelingsmethoden, dan wel van de pedagogische probleemformulering en handelings- of interventiemethoden.

Toepassen kennis en inzicht

De afgestudeerde is in staat tot:

3. het toepassen van pedagogische kennis binnen een voor de pedagogiek relevant werkterrein en dit te relateren aan empirisch onderzoek en theoretische posities binnen de pedagogiek.

Oordeelsvorming

De afgestudeerde is in staat tot:

4. het hanteren van geavanceerde technieken voor pedagogisch onderzoek;
5. het zelfstandig opstellen en uitvoeren van een onderzoeks- of beïnvloedingsplan in verschillende fasen, zoals het verzamelen van relevante literatuur en het verzamelen, verwerken en interpreteren van gegevens;
6. het plannen, nemen van beslissingen en dragen van verantwoordelijkheid in de beroepssituatie.

De afgestudeerde heeft:

7. specialistische vaardigheid op het gebied van psychodiagnostiek en behandeling dan wel van pedagogische probleemformulering en handelingstrategie of interventie;
8. specialistische vaardigheid op het gebied van gesprekvoering, observatie en rapportage;
9. inzicht in de consequenties van het eigen handelen voor anderen in de beroepssituatie;
10. besef van de ethische aspecten van de beroepsmatige omgang met anderen, zowel cliënten als proefpersonen, met inbegrip van de bredere consequenties van eigen onderzoeksresultaten en praktijkbeoefening;
11. besef van eigen beperkingen, d.w.z. op het juiste moment inroepen van deskundigheid van anderen en het zich op het juiste ogenblik onthouden van handelen.

Communicatie

De afgestudeerde heeft:

12. vaardigheid in het omgaan met anderen, het werken in teamverband.

Leervaardigheden

De afgestudeerde heeft:

13. bereidheid tot het herzien van eigen standpunten in de beroepssituatie.

Bijlage 4: Overzicht van de programma's

Bacheloropleiding

Naam cursus	EC	Contact uren	Werkvorm	Toetsvorm	Eindterm
Jaar 1					
Inleiding pedagogische wetenschappen	6	48	HC ^a +PG	To,Tm,S	1,8,9,10,15,21
Geschiedenis	6	48	HC+PG	To,S	1,2,8,9,11,12,13,15,16,17,21
Inleiding onderwijskunde	6	48	HC ^a +PG	To,Tm,S	4,15,16,17
Algemene methodenleer en statistiek	9	88	HC+PG+CP	To,Tm,TH,S,P	1,9,10,11, 15, 17
Argumentatieleer	3	22	HC+PG	O,S	9, 10, 11, 15, 16, 17
Beleid	6	48	HC+PG	T,S	2,3,9,15
Filosofie	6	48	HC ^a +PG	To,S,P	4,7,10,12,13,15,16
Sociale pedagogiek; kinderen in context	6	48	HC ^a +PG	To,S	2,3,9,10,11,15,16,17,18
Psychologie; ontwikkeling, persoonlijkheidsleer en leerpsychologie	9	54	HC ^a +PG	To,Tm,S	1,4,9,11,10,12,15
Onderzoeksvoorstel	3	16	HC+PG	S	1,8,10,11,15,17,18
Jaar 2^b					
Cognitieve ontwikkeling en leerproblemen	6	40	HC ^a +PG	To,S	1,2,5,6,9,12
Gezin en samenleving	6	40	HC ^a +PG	Tm,S,O	1,2,8,9,10,11,12,15,21
Sociaal-emotionele ontwikkeling in opvang en onderwijs	6	40	HC ^a +PG	To,Tm,P	1, 2, 3, 6, 17,18,19
Neurobiologische ontwikkeling	6	40	HC+PG	To	4, 15,19
Etiologie van opvoedings- en ontwikkelingsproblemen	3	20	HC ^a +PG	To,Tm,P	1, 2,4,8,9, 10,15,18
Behandeling	3	20	HC ^a +PG	To,Tm	4, 5, 6, 7, 8, 9,21, 23
Psychopathologie	6	40	HC ^a +PG	To,Tm,P	1,4, 5,7,8,9,10,13,15,16,21
Gedragsproblemen en jeugdzorg	6	40	HC ^a +PG	Tm,P	1, 2,3,6,9,13
Toegepaste methodenleer en statistiek	9	53	HC+PG+CP	To,Tm,S	1,10,11,15,17,18
Wetenschapsfilosofie	3	20	HC ^a +PG	To	1, 4, 10, 12,15, 16,17

Keuzecursussen	6	-	-	-	-
Jaar 3					
Testconstructie en onderzoeksverslaglegging	6	28	HC	To,Tm,S	1,8,11,18
Onderzoekspracticum	15	32	PG+I	O,P,S	9, 10, 11, 17, 18, 19
Diagnostiek	6	21	HC	To,Tm	1, 5,7,8,9,12,13,14,15,17,21
Gespreksvaardigheden	3	18	PG	To,O	6,7,9,13,14,15,16,20
Pedagogische ethiek	6	21	HC ^a	To	4,7,12,15,16
Scriptie	6	10	I	S	1,9, 10, 15, 17
Diagnostische vaardigheden; observatie, testafname en gevorderde gesprekstechnieken	6	21	PG	To,S,O	5,6, 7,9,14,15,17,19,21
Keuzecursussen	18	-	-	-	-

Dit vernieuwde programma wordt geleidelijk ingevoerd. In 2010-2011 is de propedeuse herzien, in 2011-2012 is het tweede jaar aan de beurt en in 2012-2013 het derde jaar. Aanvankelijk was de bedoeling dat de structuurherziening van het tweede bachelorjaar zou samenvallen met de invoering van practicumgroepen in het tweede bachelorjaar. In verband met de voorwaarden voor een goede implementatie is de invoering van practicumgroepen in het tweede bachelorjaar een jaar uitgesteld. In het tweede bachelorjaar worden als vernieuwing al wel praktische opdrachten aan alle cursussen verbonden. Studenten die vóór september 2010 met hun bacheloropleiding zijn gestart doorlopen nog het oude curriculum. Voor studenten die vertraging hebben opgelopen zijn overgangsregelingen vastgesteld.

Werkvormen: CP = computerpracticum; HC = hoorcollege; I = individuele begeleiding op afspraak; PG = practicumgroep

Toetsvormen: O = opdrachten; P = presentatie; S = schriftelijk product; bijv. onderzoeksverslag, paper, artikel, ontwerp, scriptie); To: tentamen met open vragen; Tm = tentamen met meerkeuzevragen; Th = take home tentamen; mT = mondeling tentamen

^aDe hoorcolleges worden digitaal beschikbaar gesteld op Blackboard.

^bVanaf 2012/2013 worden practicumgroepen verzorgd voor alle cursussen in het tweede studiejaar, per vak om de week twee uur. De toetsvormen in de cursussen Neurobiologische ontwikkeling, Behandeling en Wetenschapsfilosofie zullen worden uitgebreid met schrijf- en presentatieopdrachten. In 2011/2012 zijn er nog geen practicumgroepen in Jaar 2. Dit betekent dat er 0,66 uur * EC minder aan contacturen zijn dan hierboven is weergegeven. Dit staat gelijk aan 1 uur per week minder contacturen.

Masteropleiding

Opvoedingsondersteuning

Semester 1 Blok 1, 5 sep. t/m 28 okt.	Semester 1 Blok 2, 31 okt. t/m 23 dec.	Vanaf blok 3 (9 jan. tm 29 juni)
Werkveld Opvoedingsondersteuning (9 ECTS)	Grondslagen, methodologie en analyse van pedagogische praktijkgericht onderzoek (9 ECTS)	Schrijven en Presenteren Onderzoeksvoorstel (januari) (6 ECTS)
Professionaliteit in opvoedingsondersteuning (3 ECTS)	Methodisch werken in de opvoedingsondersteuning (9 ECTS)	Afstudeerproject Opvoedingsondersteuning Uitvoeren en rapporteren (21 ECTS)
Voorbereiden en uitwerken Onderzoeksvoorstel (3 ECTS)		

Orthopedagogiek

Semester 1 Blok 1, 5 sep. t/m 28 okt.	Semester 1 Blok 2, 31 okt. t/m 23 dec.	Vanaf blok 3 (9 jan. tm 29 juni)
Interventie in de orthopedagogiek (6 ECTS)	Leerling-leerkracht interactie ¹ (3 ECTS)	Scriptie orthopedagogiek (18 ECTS)
	Baby tot kleuter onderzoek ¹ (3 ECTS)	
	Scriptievoorbereiding	
Practicum diagnostiek (3 ECTS)	Practicum behandeling (3 ECTS)	Stage regulier of stage klinisch (21 ECTS)
	Leerstoornissen ² (6 ECTS)	
	Ernstige opvoedingsproblemen ² (6 ECTS)	

¹ Studenten kiezen één van deze twee vakken.

² Studenten kiezen één van deze twee vakken.

Forensische Orthopedagogiek

Semester 1 Blok 1, 5 sep. t/m 28 okt.	Semester 1 Blok 2, 31 okt. t/m 23 dec.	Vanaf blok 3 (9 jan. tm 29 juni)
Forensische Orthopedagogiek (3 ECTS)	Methoden en Technieken van Forensische Orthopedagogisch Onderzoek (3 ECTS)	Stage regulier of Stage klinisch (21 ECTS)
Werken met Minderjarigen binnen Justitieel Kader (3 ECTS)	Doelgroepen en Fenomenen (3 ECTS)	Masterscriptie Orthopedagogiek (15 ECTS)
	Scriptievoorbereiding (3 ECTS)	
Forensische Diagnostiek en Behandeling (9 ECTS)		

Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

Instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens

Bacheloropleiding

Tabel 1a Cohortomvang en samenstelling bacheloropleiding

Jaar	Cohortomvang met vooropleidingscategorie						Totaal
	VWO	HBO prop	HBO*	Buitenland	Overig		
03/04	47	6	25	0	5		83
04/05	60	15	37	1	7		120
05/06	94	19	40	2	2		157
06/07	102	19	56	2	9		188
07/08	98	14	79	2	11		204
08/09	71	21	46	2	8		148
09/10	78	20	60	3	22		183

* HBO is incl. schakelstudenten

Tabel 1b Ingeschrevenen naar onderwijsvorm en geslacht

	Ingeschrevenen			Voltijdopleiding			Deeltijdopleiding		
	Totaal	mannen	vrouwen	Totaal	mannen	vrouwen	Totaal	mannen	vrouwen
03/04	199	12	187	134	4	130	65	8	57
04/05	380	22	358	267	10	257	113	12	101
05/06	505	24	481	352	14	338	153	10	143
06/07	599	35	564	460	27	433	139	8	131
07/08	646	35	611	518	21	497	128	14	114
08/09	640	28	612	519	20	499	121	8	113
09/10	670	38	632	552	28	524	118	10	108
10/11	703	37	666	703	37	666	0	0	0

Tabel 1c

	voorkomen 1*			Totaal		
	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen
	Absoluut	percentage		Absoluut	percentage	
03/04	83	4	96	107	3	97
04/05	120	4	96	136	4	96
05/06	157	4	96	186	5	95
06/07	188	9	91	207	9	91
07/08	204	4	96	226	4	96
08/09	148	3	97	166	4	96
09/10	183	5	95	213	7	93

* studenten met maximaal 1 inschrijving

Tabel 1d Uitval bachelorstudenten (VWO instroom) (voltijd)

Cohort	Uitval bachelorstudenten bij de opleiding				
	<i>Omvang cohort</i>	<i>na 1 jaar</i>	<i>na 2 jaar</i>	<i>na 3 jaar</i>	<i>Selectiviteit van 1e jaar</i>
	absoluut	Percentage (cumulatief), wordt niet vermeld als het totaal kleiner dan 4 is			
03/ 04	47	13	26	26	50
04/ 05	60	17	32	35	48
05/ 06	94	20	32	35	58
06/ 07	102	19	27	30	61
07/ 08	98	21	26	*32	*68
08/ 09	71	18	*25		
09/ 10	78	*21			

Tabel 1e Bachelorrendement van herinschrijvers opleiding (en hoop binnen instelling) (VWO Instroom)

Cohort	Omvang	% van	Bachelorrendement van herinschrijvers					hoop /inst
			<i>herins.</i>	<i>totale cohort</i>	<i>na 3 jaar</i>	<i>na 4 jaar</i>	<i>na 5 jaar</i>	
	absoluut	Percentage (cumulatief), wordt niet vermeld als het totaal kleiner dan 4 is						
03/ 04	41	87	37	66	78	83	83	85
04/ 05	50	83	34	58	70	74		
05/ 06	75	80	39	59	76			
06/ 07	83	81	23	69				
07/ 08	77	79	39					
08/ 09	58	82						
09/ 10	62	79						

masteropleiding

Tabel 2 Studieduur masteropleiding naar onderwijsherkomst (voltijd)

afstudeer cohort	Eigen universiteit		Andere universiteit NL		Buiten HO	
	Geslaagd absoluut	Duur opl. gemiddeld	Geslaagd absoluut	Duur opl. gemiddeld	Geslaagd absoluut	Duur opl. gemiddeld
	in maanden		in maanden		in maanden	
05/ 06	11	13			1	12
06/ 07	22	16	4	15		
07/ 08	42	14	10	11		
08/ 09	80	14	21	14		
09/ 10	91	17	22	15	2	13

Tabel 3 Studieduur masteropleiding naar onderwijsherkomst (deeltijd)

afstudeer cohort	Eigen universiteit		Andere universiteit NL		Buiten HO	
	Geslaagd absoluut	Duur opl. gemiddeld	Geslaagd absoluut	Duur opl. gemiddeld	Geslaagd absoluut	Duur opl. gemiddeld
	in maanden		in maanden		in maanden	
06/ 07	11	18	1	16		
07/ 08	19	16				
08/ 09	29	21	2	16		
09/ 10	26	19	2	18		

Tabel 4 Rendement master Pedagogische wetenschappen (bron: eigen administratie)

Studie- jaar	Cohort tot. /dt	Geslaagd < 1 jaar voltijd	Geslaagd < 1 jaar deeltijd	Geslaagd in 2 jaar voltijd	Geslaagd In 2 jaar deeltijd	Geslaagd in 3 jaar voltijd	Geslaagd In 3 jaar deeltijd	Gem. Behaald Studiepunten 1ste jaar voltijd	Gem. Behaald Studiepunten 1ste jaar deeltijd
05/06	24/16	5	1	7	10	5	3	54.1	33.7
06/07	37/13	10	3	9	6	2	3	45.1	36.9
07/08	147/36	39	9	51	13	10	6	34.5	30.2
08/09	153/23	56	5	54	8	nvt	nvt	43.8	23.7
09/10	198/34	58	5	nvt	nvt	nvt	nvt	44.2	22.1

Uit tabellen 2, 3 en 4 blijkt dat een deel van de studenten hun master niet binnen de nominale tijd afrondt.¹ Hier-voor kunnen verschillende oorzaken worden aangewezen. Sommige studenten kiezen ervoor om al hun aandacht op de stage te richten en pas na afronding van de stage hun scriptie te schrijven. Andere studenten doen een uitgebreidere stage dan het programma voorschrijft. Dit heeft er in veel gevallen mee te maken dat de stage-instellingen vaak heel hoge eisen stellen. Ook zijn er studenten die ervoor kiezen tijdens hun master in het buitenland te verblijven, wat vaak extra tijd kost. Anderen maken uit intrinsieke motivatie meer werk van hun scriptie dan geëigend. Ook zijn er studenten die naast hun studie werken en in feite part time studeren. Zij spreiden hun studie over twee jaar uit.

Tabel 5 Cohortomvang en onderwijsherkomst masterinstroom (voltijd)

Jaar	Eigen universiteit	Andere universiteiten		
		NL	Buiten HO	Totaal
04/ 05	18	0	0	18
05/ 06	21	2	1	24
06/ 07	19	4	0	23
07/ 08	87	23	0	110
08/ 09	99	27	2	128
09/ 10	122	38	1	161

Tabel 6 Cohortomvang en onderwijsherkomst masterinstroom (deeltijd)

Jaar	Eigen universiteit	Andere universiteiten		
		NL	Buiten HO	Totaal
04/ 05	2	0	0	2
05/ 06	12	1	0	13
06/ 07	12	0	0	12
07/ 08	34	1	0	35
08/ 09	21	1	0	22
09/ 10	33	1	0	34

Tabel 7 Instellingsverblijfsduur mastergeslaagden naar onderwijsherkomst (voltijd)

afstudeer cohort	Eigen universiteit		Andere universiteit NL		Buiten HO	
	aantal geslaagd	Verblijfsduur (gem)	aantal geslaagd	verblijfsduur (gem)	aantal geslaagd	verblijfsduur (gem)
	in maanden		in maanden		in maanden	
05/ 06	11	42			1	12
06/ 07	22	53	4	15		
07/ 08	42	54	10	11		
08/ 09	80	52	21	14		
09/ 10	91	54	22	15	2	13

Tabel 8 Instellingsverblijfsduur mastergeslaagden naar onderwijsherkomst (deeltijd)

afstudeer cohort	Eigen universiteit		Andere universiteit NL		Buiten HO	
	aantal geslaagd	verblijfsduur (gem)	aantal geslaagd	verblijfsduur (gem)	aantal geslaagd	verblijfsduur (gem)
	in maanden		in maanden		in maanden	
06/ 07	11	44	1	16		
07/ 08	19	55				
08/ 09	29	60	2	16		
09/ 10	26	58	2	18		

Tabel 9 Ingeschrevenen naar onderwijsvorm en geslacht

Cohort	Ingeschrevenen			Voltijdopleiding			Deeltijdopleiding		
	Totaal	mannen	vrouwen	Totaal	mannen	vrouwen	Totaal	mannen	vrouwen
04/ 05	11	2	9	9	1	8	2	1	1
05/ 06	48	2	46	32	1	31	16	1	15
06/ 07	68	2	66	41	1	40	27	1	26
07/ 08	149	2	147	98	1	97	51	1	50
08/ 09	201	5	196	140	2	138	61	3	58
09/ 10	248	13	235	173	6	167	75	7	68
10/ 11	272	16	256	209	11	198	63	5	58

Tabel 10 Mastergeslaagden per jaar

Cohort	UvA
04/ 05	0
05/ 06	12
06/ 07	38
07/ 08	71
08/ 09	132
09/ 10	143

Gerealiseerde docent-studentratio

De omvang van de wetenschappelijke staf van PW bedroeg op de peildatum 1 juli 2011 in totaal 36.26 fte, exclusief de promovendi. De totale omvang van de voor de opleiding inzetbare docentcapaciteit bedraagt 25 fte (inclusief een kleine onderwijstaak voor de promovendi). Gezien het feit dat de medewerkers zowel bij het bachelor- als bij het masteronderwijs worden ingezet, kan geen uitsplitsing worden gemaakt van de studentententratio. Deze ratio is voor bacheloropleiding (619 studenten) en masteropleiding (344 studenten) samen: **1:38**, namelijk 25 fte voor in totaal 963 studenten. Deze ratio bedroeg ten tijde van de vorige visitatie 1:44. Deze ratio geeft nochtans een wat vertekend beeld, omdat er incidenteel extra docentkracht wordt ingehuurd. Daarnaast kan geconstateerd worden dat de studenten niet nominaal studeren en dus minder beroep doen op de docenten dan wanneer ze wel binnen drie jaar zouden afstuderen.

Tabel 2 Formatie bachelor- en masteropleiding Pedagogische wetenschappen

Categorie	Vrouw		Man		Totaal		%Dr.	Aantal onderwijsuren
HL	1	0,6	4	3,6	5	4,2	100%	4.233
UHD	2	1,8	1	1,0	3	2,8	100%	2.822
UD	9	7,66	2	2,0	11	9,66	100%	9.737
Promovendi	22	21,0	2	2,0	24	23,0	nvt	3.864
Docenten	14	9,8	4	3,0	18	12,8	33%	21.504
Onderzoekers	9	6,6	1	0,2	10	6,8	57%	Nvt
<i>Totaal</i>	57	47,46	14	11,8	71	59,26		42.160 uur (=25 fte)

Gemiddeld aantal contacturen per fase van de studie

- **Bacheloropleiding:** in het herziene programma (vanaf 2012-2013) is er in de drie bachelorjaren sprake van respectievelijk **11.4**, **9.8** en **6.4** contacturen per week (uitgaande van 40 weken per jaar).
- **Masteropleiding:**

Tabel 17 Overzicht contacturen Opvoedingsondersteuning

Master Opvoedingsondersteuning			
Vak	Uren	Weken	Gem. aantal uur
Werkveld Opvoedingsondersteuning	32	8	4
Professionaliteit in opvoedingsondersteuning	16	8	2
Grondslagen, methodologie en analyse van pedagogisch praktijkgericht onderzoek	40	8	5
Methodisch werken in de opvoedingsondersteuning	32	8	4
Afstudeerproject OOS (stage en scriptie)*	32		
Totaal Master Opvoedingsondersteuning	152	32	4.75

Tabel 18 Overzicht contacturen Orthopedagogiek

Master Orthopedagogiek				
Vak	Uren	Weken	Gem. aantal uur	
Interventie in de Orthopedagogiek	32	8	4	
Ernstige Opvoedingsproblemen	24	8	3	
Leerstoornissen	32	8	4	
Practicum Diagnostiek	14	8	1.8	
Practicum Behandeling	12.5	8	1.6	
Leerling-leerkracht interactie	12	8	1.5	
Baby tot kleuteronderzoek	16	8	4	
Stage	35	9	3.9	9x 2,5 uur standaard begeleiding + casuïstiek etc)
Scriptie*	30			
Totaal Master Orthopedagogiek	207.5	65	3.2	

Tabel 19 Overzicht contacturen Forensische Orthopedagogiek

Master Forensische Orthopedagogiek			
Vak	Uren	Weken	Gem. aantal uur
Forensische Orthopedagogiek	16	8	2
Methoden & Technieken van FOO	30	8	3.8
Forensische Diagnostiek	21	7	3
Forensische Behandeling	24	8	3
Werken met minderjarigen binnen justitieel kader	21	7	3
Doelgroepen & Fenomenen	21.5	7	3.1
Scriptievoorbereiding	6	8	0.75
Scriptie*	28		
Totaal Master Forensische Orthopedagogiek	202.5	62	3.3
Totaal master PW	562	151	3.7

Bijlage 6: Bezoekprogramma

Bezoekprogramma Pedagogische Wetenschappen UvA		
Woensdag 4 april		
15.00 – 17.00		inzage documenten leestafel
17.00 – 19.30		startbijeenkomst
Donderdag 5 april		
08.00		
08.30	09.30	Management
09.30	10.30	Studenten (Bachelor en Master)
10.30	11.15	docenten
11.15	11.30	pauze
11.30	12.00	Opleidingscommissie
12.00	12.45	Lunch / inloopsprek / bezoek behandelcentrum UvA Minds
12.45	13.30	examencie en studieadviseur
13.30	14.00	alumni
14.00	14.30	voorbereiden eindgesprek
14.30	15.30	eindgesprek
15.30	17.30	opstellen bevindingen
17.30	17.45	mondelinge rapportage
17.45	18.15	borrel
Management		
Prof.dr. Edward de Haan, decaan faculteit		
Mw.dr. Thea Peetsma, afdelingsvoorzitter		
Prof.dr. Frans Oort, directeur Graduate School		
Dr. Hein Broekkamp, directeur College		
Mw.dr. Ineke Schaveling, opleidingsdirecteur Universitaire PABO		
Studenten		
Jet Steen, eerstejaars		
Inge van der Zwaan, tweedejaars		
Tanja van der Knaap, derdejaars		
Nienke Ros, Master Forensische Orthopedagogiek		
Iris Kwak, Master Orthopedagogiek		
Marleen Korf, Master Orthopedagogiek		
Anne de Groot, Master Opvoedingsondersteuning		
Jessica van der Vecht, Master Opvoedingsondersteuning		
Lianne Bertling, Master Opvoedingsondersteuning		
Docenten		
Prof.dr. Geert-Jan Stams		
Dr. Ruben Fukkink		
Mw. Marita van Langen MSc		
Mw.dr. Roos Rodenburg		
Mw. dr. Annemarie Zand Scholten		
Mw. drs. Maartje Wijnokus		
Dr. Peter de Jong		
Mw. Samantha Limburg MSc		

Opleidingscommissie
Bart Roosenboom, studentlid en voorzitter
Mariska Jansen, studentlid
Liesbeth Telman, studentlid
Dr. Bonne Zijlstra, docentlid
Dr. Inge Wissink, docentlid
Dr. Esther de Bruijn, docentlid
Examencommissie en studieadviseur
Dr. Peter de Jong, voorzitter
Fatih Gulveren, ambtelijk secretaris
Mw.dr. Hendrien Duijnhouwer, toetscoördinator
Mw. drs. Marian Haringsma, studieadviseur
Alumni
Rosanne Sluiter MSc
Puck Winnubst MSc
Stephani Mizrahi MSc
Hanneke Verhoog MSc
Bianca Maschke MSc
Maraliya Bakker MSc

Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten

Voor het bezoek heeft de commissie de afstudeerscripties bestudeerd van de studenten met de volgende studentnummers:

Bachelortheses

6082831	5838460	5675138	5737699	5618118
5882273	5934656	5745187	6380387	5639662
5639875	5664357	6334202	5615720	5615380

Mastertheses

Orthopedagogiek

0289140	5771536	0527688	5787238	5821576
5677378				

Opvoedingsondersteuning

5651026	0447897	5624584	0635723	
---------	---------	---------	---------	--

Forensische orthopedagogiek

5630770	0412589	0458600	597255	
---------	---------	---------	--------	--

Children's rights

0438839

deeltijdopleiding:

5652375	5753597	6203493	5979536	
---------	---------	---------	---------	--

Tijdens het bezoek heeft de commissie onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels als *hard copies* en deels via de elektronische leeromgeving):

- Verslagen van opleidingscommissie en examencommissie;
- Toetsopgaven met bijbehorende beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen);
- Overzicht van verplichte literatuur;
- Diagnostische Onderwijsomgeving (DOO);
- Samenvatting en analyse van recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie.
- Scriptiereglementen en richtlijnen voor het maken van werkstukken;
- Stagereglementen/handleidingen, stageverslagen;
- College-, onderwijs- en curriculumevaluaties, studententevredenheidsmonitor(en), et cetera;
- studiegids en programmabeschrijvingen.
- Presentatie over onderzoeks- en behandelcentrum UvA Minds

Bijlage 8: Onafhankelijkheidsverklaringen

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM:

Walter Hellinx

PRIVÉ ADRES:

Pastoor Fredericxstr. 42A
3560 Lunnen (België)

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Deskundige Pedagogische Wetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

DATUM:

28/02/2012

HANDTEKENING:

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM:

Martine Brunt-van Leeuwen

PRIVÉ ADRES:

Emmastraat 114
3181 GC Rozenburg

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Pedagogische Wetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Ganu

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

DATUM:

Utrecht

29-2-2012

HANDTEKENING:

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Erik DE CORTE

PRIVÉ ADRES: PANORAMAAN 5
B-3360 BIERBEEK
BELGIE

IS ALS DESKUNDIGE / ~~SECRETARIS~~ GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

QANU namens de Universiteiten.

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

Bierbeek,

DATUM: 29/02/2012

HANDTEKENING:

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Zaad C.P.M

PRIVÉ ADRES: Welhouder Artsstraat 5
6645 AN Wissen

IS ALS DESKUNDIGE / ~~SECRETARIS~~ GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Pedagogische Wetenschappen in Nederland.

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Qanu

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

Utrecht

DATUM: 29 feb 2012.

HANDTEKENING:

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Daan de Lange

PRIVÉ ADRES: Catharijnesingel 56
Postbus 8035
3503 RA Utrecht

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Pedagogische Wetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Universiteit Utrecht
Universiteit van Amsterdam

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

Utrecht

DATUM:

7 maart 2012

HANDEKENING: